

Załącznik do Uchwały nr 38/512/20/VI
Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Z dnia 25 sierpnia 2020 r.

**RAPORT
Z MONITORINGU WDRAŻANIA
W ROKU 2019**

*„Wojewódzkiego Programu
Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej
w Województwie Warmińsko-Mazurskim
na lata 2018-2022”*

Olsztyn, lipiec 2020 r.

Spis treści

Spis treści	2
Wstęp	4
Realizacja działań w ramach poszczególnych celów oraz osiągnięte efekty	5
CEL GŁÓWNY PROGRAMU Stworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny i prawidłowego jej funkcjonowania oraz rozwoju form pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim	6
CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Wzmocnienie w prawidłowym funkcjonowaniu rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze	10
Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 1.....	21
CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wzrost poziomu zaspokajania potrzeb dzieci, rodzin biologicznych i zastępczych w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej	21
Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 2.....	33
CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Promowanie idei adopcji oraz zapewnienie wychowywania w rodzinie adopcyjnej dzieciom zakwalifikowanym do przysposobienia	34
Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 3.....	40
CEL SZCZEGÓŁOWY 4 Zwiększenie zaangażowania samorządów gmin i powiatów we wdrażanie form wspierania rodziny.....	41
Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 4.....	52
CEL SZCZEGÓŁOWY 5 Poprawa infrastruktury oraz wzrost liczby kadry specjalistycznej podmiotów wspierających rodzinę naturalną i zastępczą	53
Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 5.....	64
Podsumowanie	65
Spis wykresów.....	66
Spis tabel	66
Spis map	67
Wnioski i rekomendacje	67

Wykaz skrótów

OPS	Ośrodek pomocy społecznej, miejskie, gminne, miejsko-gminne ośrodki pomocy społecznej
PCPR	Powiatowe centrum pomocy rodzinie
„Program”	„Warmińsko-Mazurski Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022”
Program 2013-2017	Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017
ROPS, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Biuro ROPS III	Biuro ds. wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz polityki prorodzinnej ROPS
Badanie ROPS III	Badanie ankietowe OPS i PCPR na terenie województwa warmińsko-mazurskiego przeprowadzone przez pracowników Biura ROPS III na potrzeby monitoringu wdrażania „Programu” w 2019 roku
RPO WiM 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020
Ustawa o wspieraniu rodziny	Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
W-MOA, Ośrodek	Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie
Harmonogram	Harmonogram opracowania „Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022”, stanowiący Załącznik nr 2 do Uchwały Nr XXIII/529/16 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2017 r.
JST	Jednostki samorządu terytorialnego
Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań (...)	Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa w art. 115 ust. 2A Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, i dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 113a tej Ustawy

Wstęp

Na podstawie Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego realizuje szereg zadań w tym zakresie. Jednym z nich jest opracowanie programu dotyczącego wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Wyrazem tej polityki było m.in. przyjęcie Uchwałą nr XXXIII/723/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2017 r. *„Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022”*.

„Program” realizowany jest we współpracy z lokalnymi samorządami, instytucjami i placówkami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, w których interesie jest wspieranie rodziny w przewyżnianiu trudności opiekuńczo-wychowawczych. W ramach realizacji *„Programu”* w 2019 roku kontynuowano wdrażanie działań i inicjatyw mających na celu inicjowanie i promowanie innowacyjnych form wspierania rodziny oraz tworzenie warunków rozwijania rodzinnej pieczy zastępczej. *„Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022”* jest kontynuacją założeń Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej realizowanego w Województwie Warmińsko-Mazurskim w latach 2013-2017.

Obecnie realizowany *„Program”* monitorowany jest corocznie. Na potrzeby realizacji monitoringu wdrażania *„Programu”*, Uchwałą Nr 7/77/19/VI Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 lutego 2019 roku, powołano Zespół ds. monitoringu i ewaluacji, którego zadaniem jest ocena efektywności realizacji *„Programu”*, wydawanie opinii oraz formułowanie własnych propozycji kierowanych do podmiotów współpracujących przy wdrażaniu jego założeń.

Monitoring i wdrażanie zadań określonych w *„Programie Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022”* realizowane są zgodnie z przyjętym Harmonogramem. Podejmowanie skutecznych działań w ramach *„Programu”* jest możliwe dzięki pomocy i wsparciu finansowemu ze strony budżetu państwa, środków samorządu województwa oraz instytucji zaangażowanych w jego wdrażanie. Wiele ciekawych inicjatyw wspierających rodziny zrealizowano dzięki środkom unijnym pochodzącym z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020.

Realizacja działań w ramach poszczególnych celów oraz osiągnięte efekty

Część badawczą raportu z monitoringu wdrażania w 2019 r. „*Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022*” opracowano na podstawie:

- ✓ materiałów własnych ROPS,
- ✓ przeprowadzonego przez pracowników Biura ROPS III badania ankietowego jednostek OPS i PCPR na terenie województwa (badanie ankietowe ROPS III),
- ✓ przeprowadzonych przez ROPS badań własnych.

Informacje i dane zebrano dzięki współpracy z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Wydziałem Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Warmińsko-Mazurskim Ośrodkiem Adopcyjnym w Olsztynie (wraz z filiami w Elblągu i Ełku) oraz z poszczególnymi powiatami i gminami.

Zwrot ankiet w ramach badania ankietowego ROPS III uzyskano na poziomie 120 jednostek, tj.: OPS - 99 odpowiedzi/ 116 jednostek, PCPR- 21 odpowiedzi/ 21 jednostek. Analizę na potrzeby niniejszego raportu przeprowadzono na podstawie danych z roku 2018- początku wdrażania „*Programu*”, roku 2019 oraz danych dostępnych i wybranych w celach poglądowych z lat obowiązywania *Programu 2013-2017*.

CEL GŁÓWNY PROGRAMU Stworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny i prawidłowego jej funkcjonowania oraz rozwoju form pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim

---

Znaczenie rodziny w życiu społecznym zawiera się w jej definicjach. Ujmowana jest ona jako najważniejsza grupa społeczna oraz podstawowe środowisko wychowawcze. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia ochronę i opiekę rodzinie, macierzyństwu oraz rodzicielstwu. Oznacza to, że rodzina przeżywająca trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych objęta jest wsparciem ze strony państwa. Kwestie te unormowane zostały w Ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W obszarze wspierania rodziny w przewyciężaniu trudności Ustawa ta określa wiele instrumentów prawnych umożliwiających podjęcie działań wspierająco-zaradczych, ukierunkowanych na potencjał rodziny. „Priorytetem regulacji zawartych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest możliwie długie pozostawienie dziecka w jego środowisku naturalnym”¹.

Wsparcie i pomoc rodzinie w rozumieniu ustawy udzielane są kompleksowo i systemowo. Działania kierowane są nie tylko do dziecka, ale do wszystkich członków rodziny. Jest to podejście umożliwiające kompleksowe wsparcie, którego celem jest naprawa źródeł, a nie jedynie skutków problemów².

Udzielenie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności we właściwym wypełnianiu obowiązków względem dziecka polega w szczególności na: analizie sytuacji rodziny oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziców, podnoszeniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny oraz pomocy w integracji, przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej jak również dążeniu do reintegracji rodziny³.

Celem wspierania rodziny jest przywrócenie jej zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Prowadzone jest ono w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Objęcie rodziny wsparciem jest dobrowolne, prowadzone za jej zgodą i z jej aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych rodziny oraz potencjału źródeł wsparcia zewnętrznego. Wspieranie rodziny jest realizowane przez działalność instytucji

---

¹ R. Łukasiewicz, *Pieczka zastępcza [w:] Instytucje prawa rodzinnego*, red. J. M. Łukasiewicz, Warszawa 2014, s. 218

² Tamże, s. 2018

³ *Rodzinną pieczy zastępczą – poradnik praktyczny*, red. Agnieszka Kwaśniewska-Sadkowska, Warszawa 2015, s. 5

określonych w Ustawie. Należą do nich: instytucje i podmioty działające na rzecz dziecka i rodziny, placówki wsparcia dziennego oraz rodziny wspierające.

W sytuacji, gdy wykorzystane zostaną wszelkie możliwe formy wsparcia rodziny i rodzice dziecka w dalszym ciągu nie są w stanie stworzyć optymalnych warunków do pełnienia funkcji opiekuńczej i wychowawczej, Ustawodawca przewidział możliwość umieszczenia dziecka, poza środowiskiem rodzinnym, w pieczy zastępczej. Jej celem jest zapewnienie dziecku czasowej opieki i wychowania. Tymczasowość opieki wynika z założenia o potrzebie podjęcia działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej, bądź, gdy jest to niemożliwe, zapewnienia mu wychowania w rodzinie adopcyjnej⁴.

Umieszczenie dziecka poza rodziną naturalną powinno stanowić rozwiązanie ostateczne, w okolicznościach zagrożenia dobra małoletniego; powinno nastąpić po wyczerpaniu wszystkich innych form pomocy rodzinie, chyba że sytuacja dziecka wymaga niezwłocznego zapewnienia mu pieczy zastępczej. Zastępcza piecza nad dzieckiem zgodnie z Ustawą organizowana jest w dwóch formach: rodzinnej pieczy zastępczej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Jako główne przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej w Polsce wymienia się: alkoholizm rodzica/rodziców, stosowanie przemocy fizycznej i psychicznej w rodzinie, choroby, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i niezaradność życiowa, wyjazd rodziców poza granice kraju oraz śmierć rodzica/rodziców⁵. Rodziny, z których dzieci są odbierane najczęściej, to rodziny wieloprotymowe- kumulujące wyżej opisane czynniki ryzyka, w szczególności uzależnienie od alkoholu, bezrobocie oraz problemy zdrowotne⁶. W szerokim kontekście diagnozowania problemu można wyłonić dwie perspektywy odbierania dzieci z rodzin naturalnych⁷:

- dysfunkcja rodziny
- niewydolność systemu wspierania rodziny i pomocy społecznej.

W pierwszym roku wdrażania „Programu” weszły w życie dwie nowelizacje Ustawy o wspieraniu rodziny, które bezpośrednio odnoszą się do ukierunkowania wspierania rodziny oraz kształtu systemu pieczy zastępczej.

Pierwszą zmianę wprowadziła Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych

---

⁴ R. Łukasiewicz, dz. cyt., s. 218

⁵ J. Szymańczak, Dzieci „odbierane” rodzicom – przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, Analizy BAS ISSN 1899-1114 nr 5 (141)

⁶ Działania organów administracji publicznej w sytuacji zagrożenia odebrania dzieci rodzicom. Informacja NIK o wynikach kontroli, nr ewid. 45/2015/p/15/075/IKI, Warszawa 2015, <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/15/075/>, s 11, dostęp z dnia 12.02.2020 r.

⁷ J. Szymańczak, dz. cyt., s 2

z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych⁸. Na mocy art. 29 ww. Ustawy znowelizowano Ustawę o wspieraniu rodziny w zakresie podmiotowym⁹. Krąg osób, do których Ustawa o wspieraniu rodziny jest kierowana został poszerzony. Obecnie akt ma zastosowanie również do dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej na podstawie orzeczeń sądu zagranicznego lub innego właściwego organu. Finansowanie pobytu w pieczy zastępczej w tych okolicznościach stanowi zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat.

Istotnie na kierunek wspierania rodzin wpłynęło wejście w życie w 2018 roku Programu rządowego „Dobry start”. Z założenia Program ten jest jednym z komponentów kompleksowej i długofalowej prowadzonej przez rząd polityki rodzinnej. Stanowi coroczne jednorazowe świadczenie finansowe. Kierowany jest do dzieci uczących się, również tych przebywających w pieczy zastępczej na podstawie art. 37 ust. 2 Ustawy o wspieraniu rodziny oraz osób usamodzielnianych na podstawie tej Ustawy. O świadczenia mogą się ubiegać rodzice, opiekunowie prawni i faktyczni, rodziny zastępcze, osoby prowadzące rodzinne domy dziecka, a także dyrektorzy placówek opiekuńczo-wychowawczych i dyrektorzy regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych¹⁰.

W pieczy zastępczej w Polsce w 2019 r. przebywało 72,1 tys. małoletnich pozbawionych opieki rodziny naturalnej- w tym 55,4 tys. w pieczy rodzinnej oraz 16,7 tys. w pieczy instytucjonalnej¹¹. Oznacza to, że blisko 80% wszystkich dzieci pozbawionych opieki rodziny biologicznej, objętych zostało pieczą zastępczą w formach rodzinnych. Wdrażanie założeń Ustawy wypełnia zatem zalecenia wynikające z *Ogólnoeuropejskich wytycznych dotyczących przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności*¹². Tendencja rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej natomiast wymaga tworzenia warunków promowania idei zawodowego rodzicielstwa zastępczego. Pośród wszystkich rodzajów rodzin zastępczych w skali kraju, rodziny zawodowe

---

⁸ Dz.U. 2018.416

⁹ Art. 5 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U.2018.998)

¹⁰ Zob. Informacja Rady Ministrów o realizacji w roku 2018 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111 i 924), ss. 3-4 oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej: Program rządowy Dobry Start, <https://www.gov.pl/web/edukacja/program-rzadowy-dobry-start>, dostęp z 28.05.2020 r.

¹¹ Dane: GUS Piecza zastępcza w 2019 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/dzieci-i-rodzina/dzieci/piecza-zastepcza-w-2019-roku,1,4.html>, dostęp z dnia 25.05.2020 r.

¹² Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności, file:///C:/Users/e.wasilewska/Downloads/ogolnoeuropejskie_wytyczne_dot_przejscia-1.pdf, dostęp z dnia 14.02.2020 r.

stanowiły jedynie 5,9%. Rodzicielstwo zastępcze w Polsce charakteryzuje się obecnie przewagą rodzin spokrewnionych (64,3%)¹³.

---

¹³ Dane: GUS Piecza zastępcza w 2019 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/dzieci-i-rodzina/dzieci/pieczka-zastepcza-w-2019-roku,1,4.html>, dostęp z dnia 25.05.2020 r.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Wzmocnienie w prawidłowym funkcjonowaniu rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze

Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła do systemu pomocy społecznej możliwości wspierania rodziny w przezwyciężaniu trudności, oparte głównie na zasobach środowiskowych. System wspierania rodziny przewiduje zatem działania asystenta rodziny oraz rodziny wspierającej.

Funkcja asystenta rodziny stanowi usługę społeczną kierowaną do rodzin z dziećmi przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Jest to osoba towarzysząca rodzinie w rozwiązywaniu codziennych problemów, zwłaszcza związanych z umiejętnościami samodzielnego, prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Asystent wspiera rodziny bezpośrednio, w środowisku ich życia. Pomaga rodzinom z dziećmi przezwyciężyć problemy trudne do pokonania przez nie samodzielnie, ale również- rodzicom ubiegającym się o odzyskanie władzy rodzicielskiej, w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.

W 2017 roku, w związku z wejściem w życie Ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”¹⁴, poszerzono zakres pracy wykonywanej dotychczas w ujęciu Ustawy o wspieraniu rodziny. „Ustawa „Za życiem” rozszerza zakres zadań asystenta rodziny o funkcję koordynatora w zakresie usług wsparcia oferowanego kobietom w ciąży oraz ich rodzinom, ze szczególnym uwzględnieniem kobiety w ciąży z powikłaniami lub rodzącej dziecko, u którego w prenatalnej fazie rozwoju lub w czasie porodu zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu”¹⁵.

Rodzina wspierająca natomiast, to osoby z bliskiego otoczenia dziecka: sąsiedzi lub rodzina zaprzyjaźniona.

Ustawa określa, iż rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie przeżywającej trudności w: opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Wsparcie udzielone w środowisku rodzinnym osobom mierzącym się z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi jest kluczowe dla zapobiegania odbierania dzieci rodzinom naturalnym, a w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej- dla przezwyciężenia przez rodzinę kryzysu i powrotu małoletnich do domu rodzinnego.

---

¹⁴ Dz.U. 2019.473

¹⁵ Informacja Rady Ministrów o realizacji w roku 2018 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111 i 924), s 5

Działania podjęte w zakresie Celu szczegółowego 1:

1.1. Wdrażanie Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2017-2021

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego realizuje zadania dotyczące wspierania rodziny oraz współpracuje z pozostałymi jednostkami samorządu terytorialnego (JST) w zakresie zapewnienia właściwej pomocy w sytuacjach kryzysowych. Realizacja polityki prorodzinnej przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, obejmuje działania zmierzające do poprawy sytuacji rodzin w województwie oraz zapewnienia pomocy dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej.

W ramach realizacji zadań ustawowych w zakresie polityki prorodzinnej, Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w dniu 27 grudnia 2016 r. Uchwałą Nr 69/1154/16/V przyjął *Wojewódzki Program Polityki Prorodzinnej na lata 2017-2021*. Zgodnie z jego zapisami monitoring działań w zakresie polityki prorodzinnej odbywa się co dwa lata.

Celem głównym polityki prorodzinnej na Warmii i Mazurach jest „Rodzina w województwie warmińsko-mazurskim silniejsza ekonomicznie, społecznie, kulturowo oraz wydolniejsza w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych”.

Informacje na temat wdrażania *Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2017-2021* znajdują się w serwisie internetowym Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego warmia.mazury.pl:https://warmia.mazury.pl/polityka-spoeczna/dzialania-na-rzecz-rodziny/polityka-prorodzinna.

1.2. Promowanie roli i funkcji asystenta rodziny

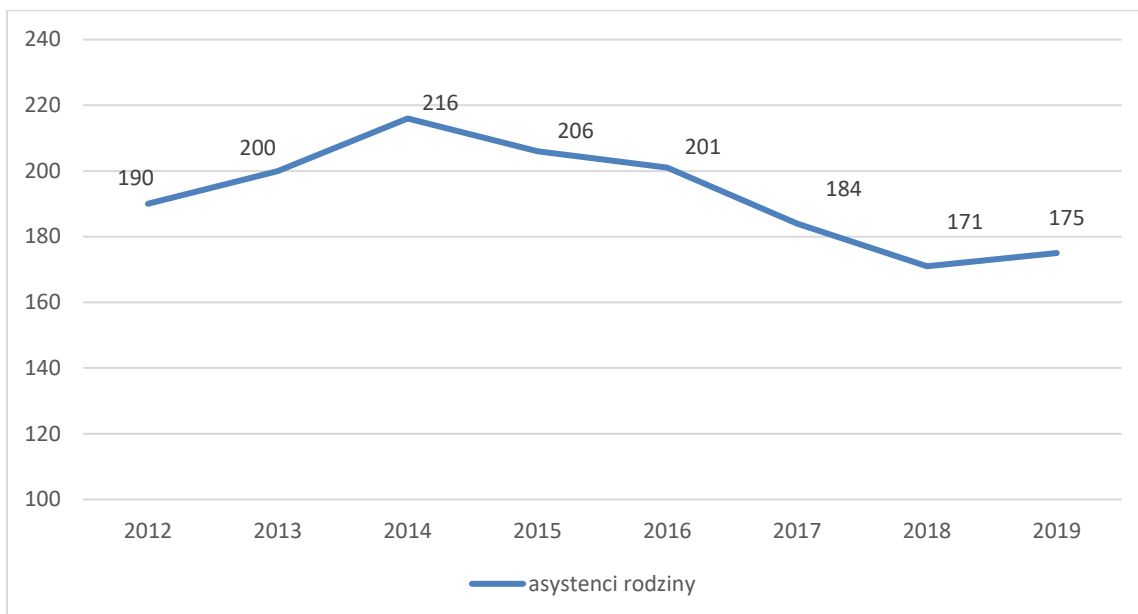
Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 roku w gminach województwa warmińsko-mazurskiego z rodzinami pracowało 175 asystentów rodziny. W roku 2019, w porównaniu do 2018 r., nastąpił wzrost liczby asystentów o 4 pracowników.

Liczba asystentów rodziny w województwie warmińsko-mazurskim od roku 2014 spada. Jest to tendencja odwrotna do ogólnopolskiej. W 2017 roku w całym kraju zatrudnionych było 3 976 asystentów rodziny, o 1,8% więcej niż w 2016 r. i o 4,1% więcej niż w 2015 r.¹⁶ Powołanie asystentów rodziny jest zadaniem własnym gminy, jednak mogą one zlecić to zadanie np. organizacjom pozarządowym.

---

¹⁶ Tamże

Wykres 1 Liczba asystentów rodziny w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2012-2019

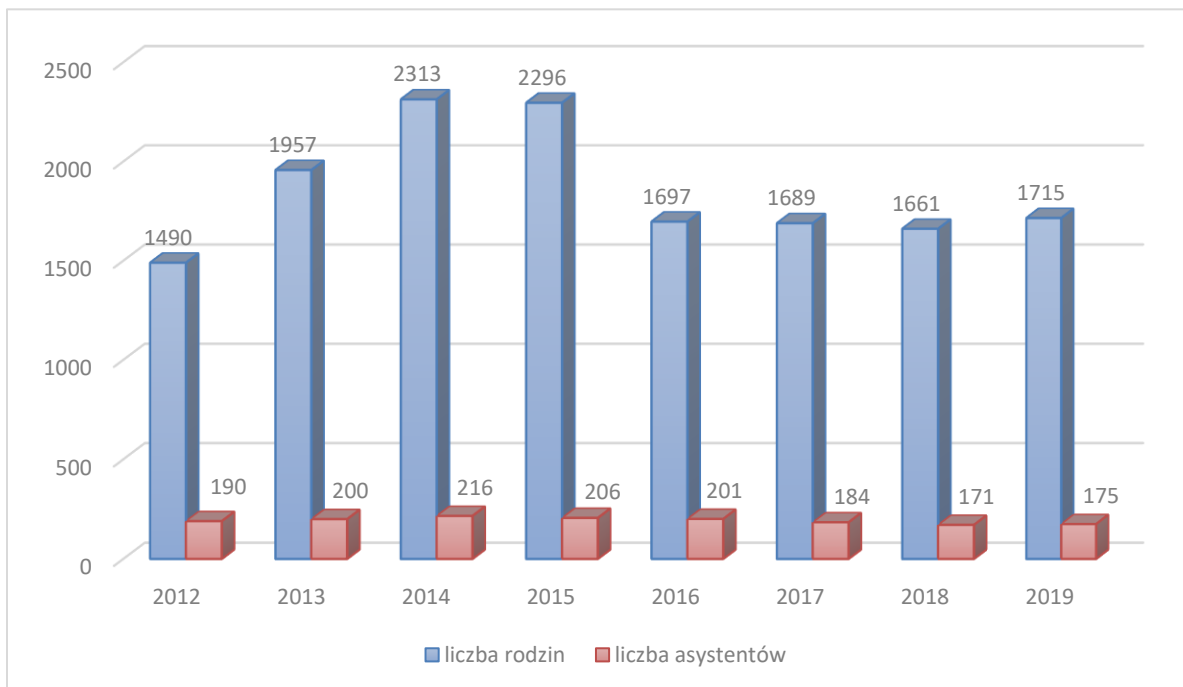
Dane w latach 2012-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2018 Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane za rok 2019 na podstawie Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres 01.07.2019 r.- 31.12.2019 r.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 roku w województwie warmińsko-mazurskim z asystentem rodziny pracowało 1.715 rodzin. W początkowych latach obowiązywania Ustawy o wspieraniu rodziny maksymalna liczba rodzin przydzielonych jednemu asystentowi wynosiła 20. W ocenie asystentów rodziny, stałe, maksymalne obciążenie pracownika zadaniami w środowiskach o zróżnicowanej skali problemów, stanowiło barierę skutkującą rezygnacją z pracy¹⁷. Od 2015 roku liczba ta ustawowo została obniżona do 15¹⁸. W 2015 roku w województwie warmińsko-mazurskim jeden asystent rodziny pracował średnio z 11 rodzinami, w 2016 r. z 8 rodzinami, w 2017 r. z 9 rodzinami. Od początku wdrażania „Programu”, tj. od 2018 roku, jeden asystent rodziny pracuje z ok. 10 rodzinami (Wykres poniżej).

¹⁷ Funkcjonowanie asystentów rodziny w świetle ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Informacja NIK o wynikach kontroli Nr ewid. 35/2015/P/14/048/KPS, Warszawa 2015, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,8713,vp,10837.pdf>, s 17

¹⁸ Ustawa z dnia 25 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2014.1188)

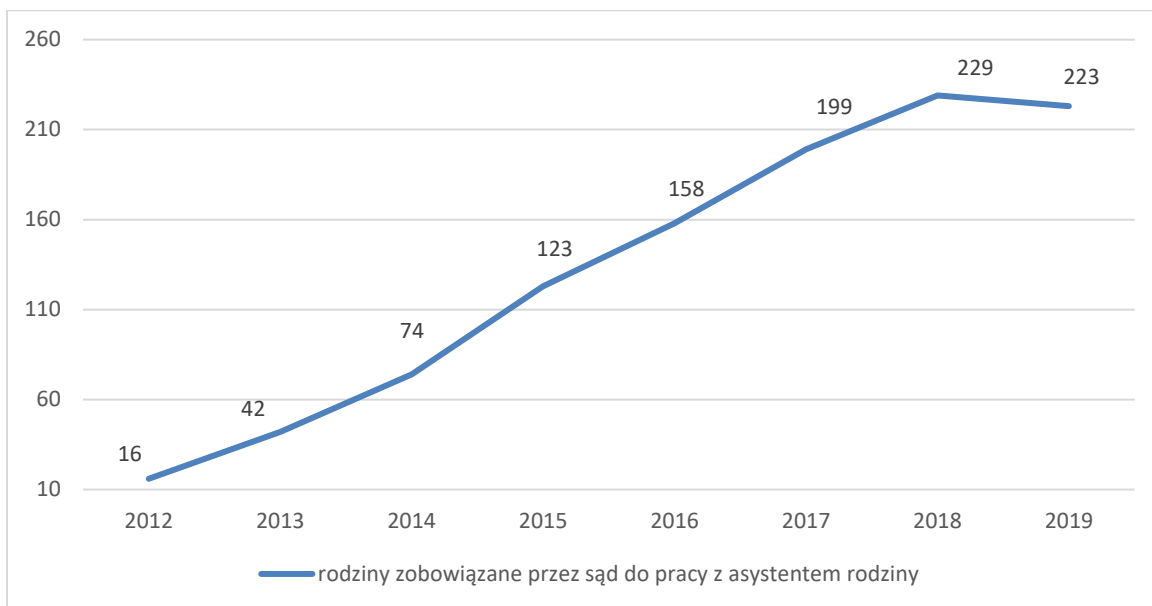
Wykres 2 Relacja liczby rodzin objętych pracą asystenta do liczby asystentów rodziny w latach 2012-2019

Dane w latach 2012-2019 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w 2018 roku Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane za rok 2019 na podstawie Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres 01.07.2019 r.- 31.12.2019 r.

W latach 2012-2018 coraz większą część z ogółu rodzin objętych pracą asystentów rodziny w województwie warmińsko-mazurskim, stanowiły rodziny zobowiązane do niej przez sąd. Ten duży wzrost, w szczególności w pierwszych latach obowiązywania Ustawy, ukazuje dynamikę upowszechniania nowych rozwiązań ukierunkowanych na wspieranie rodziny w przewyżnianiu problemów opiekuńczo-wychowawczych, które w przyszłości mogłyby skutkować umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej. Obecnie liczba rodzin zobowiązanych do pracy z asystentem rodziny stabilizuje się poziomie ok. 220 (Wykres poniżej).

Wykres 3 Dynamika upowszechniania pracy asystenta rodziny w zobowiązaniu przez sąd w latach 2012-2019

Dane w latach 2012-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w 2018 roku Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane za rok 2019 na podstawie Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres 01.07.2019 r.- 31.12.2019 r.

1.3. Upowszechnianie informacji o roli rodzin wspierających oraz promowanie idei ich tworzenia

Zgodnie z art. 29 ust. 1 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodzina może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca ustanawiana jest przez wójta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej wydanej na podstawie przeprowadzonego wywiadu środowiskowego.

W roku 2019 w województwie warmińsko-mazurskim nie odnotowano rodzin wspierających¹⁹. W Polsce w 2018 r. funkcjonowały 102 rodziny wspierające, więcej w stosunku do 2017 r. (71 rodzin). W 2018 r. 13 rodzin wspierających prowadziło pracę nie dłużej niż 3 miesiące, 54 nie dłużej niż 12 miesięcy. W 35 przypadkach wskazano, że dłużej niż rok. Z pomocy rodzin wspierających korzystało 114 rodzin²⁰.

¹⁹ Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres 01.07.2019 r.- 31.12.2019 r.

²⁰ Informacja Rady Ministrów o realizacji w roku 2018 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111 i 924), s 8

Jedną ze środowiskowych form wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych promowaną w konkursach w ramach *Osi Priorytetowej 11 Włączenie społeczne* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014–2020 jest właśnie rodzina wspierająca.

1.4. Upowszechnianie innowacyjnych, skutecznych form wsparcia rodziny

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w zakresie wsparcia rodziny zapewnia szereg instrumentów prawnych umożliwiających udzielanie wsparcia rodzinom przeżywającym problemy opiekuńczo-wychowawcze. Jedną z form wsparcia rodzin jest praca z rodziną, realizowana poprzez wdrażanie rozmaitych metod pracy, stosowanych przez m.in. pracowników jednostek poradnictwa specjalistycznego. Najważniejszymi z nich są Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach, Konferencja Grupy Rodzinnej, mediacje, interwencja kryzysowa, jak również realizacja programów szkoły dla rodziców i wychowawców.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej realizuje cykliczne szkolenia, konferencje oraz włącza się do działań projektowych innych województw (opisywane szczegółowo w niniejszym raporcie w działaniach 4.2. oraz 5.2. „Programu”), mających na celu upowszechnianie innowacyjnych metod pracy z rodziną, kierowanych m.in. do pracowników socjalnych, asystentów rodziny, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych.

W poniższej Tabeli przedstawione zostały dane dotyczące liczby rodzin i osób objętych innowacyjnymi formami wsparcia w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2019 (porównawczo ostatni rok obowiązywania *Programu 2013-2017*).

Tabela 1 Tabela Liczba rodzin objętych innowacyjnymi metodami pracy z rodziną w latach 2017-2019

FORMA PRACY Z RODZINĄ	Liczba rodzin objętych wsparciem			Liczba osób objętych wsparciem		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
TSR*	127	240	431	203	469	1 046
KGR**	4	25	49	13	59	109
Mediacje***	70	113	76	244	356	165
Szkoła dla rodziców i wychowawców	-	-	-	824	668	435
Inne****	2746	1430	1 829	9265	4135	2 784

*Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach

**Konferencja grupy rodzinnej

***Interwencja kryzysowa, praca z osobą doznającą przemocy, programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy

****Wymieniano: asystenci rodziny, terapia par i rodzin, grupy wsparcia, konsultacje i porady specjalistów

Dane w latach 2017-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2018 Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2018-2022. Dane za rok 2019 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2019 „Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2017-2021”

Na podstawie zaprezentowanych danych można dostrzec tendencję popularyzacji innowacyjnych form wsparcia w województwie warmińsko-mazurskim. Znaczny wzrost i rotacje w zastosowaniu każdej z metod ukazuje możliwości powszechnego ich stosowania w pracy z rodziną. W województwie objęci wsparciem zostali zarówno członkowie rodzin indywidualnie, jak również cały system rodzinny. Rodziny korzystają także z innych form wsparcia, takich jak interwencja kryzysowa, praca z osobą doznającą przemocy, programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy, czy też z pomocy innych specjalistów, co było możliwe m.in. dzięki realizowanym przez OPS i PCPR projektom finansowanym ze środków zewnętrznych, w tym RPO WiM 2014-2020.

Badanie ROPS III ukazało, iż jednostki OPS podejmują różnorodne innowacyjne działania w celu zwiększenia skuteczności udzielanego rodzinom wsparcia. W 2019 roku były to m.in.: wyjazd rodzinny (GOPS Łukta; 5-dniowy wyjazd ojców z nastoletnimi synami), działania z zastosowaniem „Metody Pomosty” (GOPS Dubeninki), warsztaty racjonalnego gospodarowania budżetem domowym (GOPS Lubomino), tworzenie sieci wsparcia, prowadzenie grup zabawowych i Klubiku Profilaktyki Pozytywnej Dziecka i Rodzica (GOPS Piecki), prowadzenie Punktu Konsultacyjnego ds. Przemocy w Rodzinie w Wydminach

(prowadzenie grup otwartych, nie tylko dla rodzin objętych pracą asystenta rodziny).

1.5. Współpraca jednostek działających na rzecz wspierania rodziny z rodzinami dotkniętymi problemami opiekuńczo-wychowawczymi ukierunkowana w szczególności na zapobieganie umieszczania dziecka w pieczy zastępczej

W roku 2018 Województwo Warmińsko-Mazurskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej przystąpiło w roli partnera do realizacji projektu na rzecz wspierania rodzin – „Kooperacja – efektywna i skuteczna” dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach *Działania 2.5 Skuteczna pomoc społeczna* Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

Celem projektu jest wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych na rzecz wsparcia osób/rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. W województwie warmińsko-mazurskim projekt realizowalny jest w pięciu gminach miejsko-wiejskich (Morąg, Miłomłyn, Korsze, Reszel oraz Pisz) z powiatu ostródzkiego, kętrzyńskiego oraz piskiego.

W 2018 roku 97 podmiotów z obszaru pomocy społecznej, ochrony zdrowia, kultury, edukacji, sportu, sądownictwa i innych przystąpiło do współpracy w opracowywaniu modelu Kooperacji. Powołano Regionalną Grupę Refleksyjną, trzy Powiatowe Grupy Decydentów i trzy Powiatowe Grupy Refleksyjne (z powiatu kętrzyńskiego, piskiego oraz ostródzkiego). W ramach projektu odbyły się seminaria oraz spotkanie konsultacyjne dla przedstawicieli podmiotów z różnych sektorów, zaangażowanych w pomoc i wsparcie rodzin z województwa warmińsko-mazurskiego.

W 2019 r. swoją pracę kontynuowała Regionalna Grupa Refleksyjna, Powiatowe Grupy Decydentów (powiatów: piskiego, ostródzkiego i kętrzyńskiego) oraz Partnerskie Zespoły Kooperacji (przekształcone z Powiatowych Grup Refleksyjnych). W celu dalszego wzmacniania potencjału pracowników socjalnych ośrodków pomocy społecznej kontynuowane były spotkania coachingu indywidualnego oraz grupowego. Rozpoczęto testowanie wypracowanego modelu kooperacji w ramach pilotażu modelu. Pilotaż przeprowadzony jest na pięciu rodzinach w każdym z ośrodków pomocy społecznej uczestniczących w projekcie (razem 25 rodzin objętych pilotażem). Ponadto przeprowadzono spotkania warsztatowe z pracownikami socjalnymi w ramach cyklu warsztatów prowadzonych przez regionalnych animatorów współpracy.

Ośrodki pomocy społecznej poprzez swoje działania bezpośrednio współpracują z rodzinami dotkniętymi problemami opiekuńczo-wychowawczymi,

w szczególności mając na celu zapobieganie umieszczania dziecka w pieczy zastępczej. Z badania ROPS III wynika, iż 39 badanych jednostek (najczęściej w międzyinstytucjonalnej kooperacji) realizuje 47 projektów w ramach RPO WiM 2014-2020, uzyskując środki na działania skierowane do: rodzin biologicznych i zastępczych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w trudnej sytuacji życiowej, beneficjentów pomocy społecznej, rodzin doznających wielokrotnego wykluczenia pozostających pod opieką OPS, rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3, osób bezrobotnych, biernych zawodowo, osób z niepełnosprawnościami, rodzin zagrożonych lub dotkniętych zjawiskiem przemocy.

Jednocześnie, w ramach nawiązywanej przez OPS współpracy z pozostałymi podmiotami działającymi na rzecz wspierania rodzin dotkniętych problemami opiekuńczo-wychowawczymi, ośrodki pomocy społecznej prowadzą rekrutację uczestników w zakresie działalności tych podmiotów. Badanie ROPS III wskazuje, iż głównie były to nabory do udziału w ramach:

- ✓ programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy,
- ✓ realizacji projektów realizowanych przez NGOs,
- ✓ programu Szkoły dla rodziców i wychowawców,
- ✓ działalności świetlicy środowiskowej z programem opiekuńczo-terapeutycznym,
- ✓ organizacji wypoczynku letniego dla dzieci,
- ✓ prowadzenia szkoleń dot. promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w rodzinach zagrożonych przemocą.

W ramach ww. współpracy MOPS w Bartoszycach organizował usługi „Pomoc w domu” – pomoc dla opiekunów z orzeczoną znacznym stopniem niepełnosprawności lub rodzin, w których wychowywane jest dziecko z niepełnosprawnością posiadające orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

1.6. Informowanie o rozwiązaniach nastawionych na działania motywujące rodziny do zmiany oraz ich upowszechnianie

Zasięg działań mających na celu wspieranie rodzin i zapobieganie kierowania małoletnich do pieczy zastępczej jest szeroki. **Ustawa o wspieraniu rodziny rozdzieliła zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na trzy samorządowe szczeble.** Rodzina przeżywająca trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych ma być zatem wspierana w ich przewyżczeniu poprzez działania jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego.

W skład jednostek organizacyjnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, zgodnie z art. 2 ust. 3 Ustawy o wspieraniu rodziny, wchodzi jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego, które wykonują działania dotyczące wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, a także organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne i ośrodki adopcyjne. W skład jednostek organizacyjnych wchodzi też podmioty, którym zlecono zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej²¹.

Od momentu wejścia w życie Ustawy o wspieraniu rodziny **Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego** podejmuje działania strategiczne mające na celu uwrażliwienie środowisk lokalnych na potrzeby rodzin przeżywających problemy/kryzysy. Obecnie, w ramach „*Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022*”, wdrażana jest II edycja tych działań. W 2019 roku Zarząd Województwa powołał Zespół ds. monitoringu i ewaluacji „*Programu*”. Zespół skupił interdyscyplinarne grono przedstawicieli wielu środowisk działających na rzecz rodziny i dziecka, środowiska naukowego, przedstawicieli JST oraz NGO, tj. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego, Sądu Okręgowego w Olsztynie, Kuratorium Oświaty w Olsztynie, Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego, Konwentu Powiatów/ PCPR/ OPS/, Związku Gmin Warmińsko-Mazurskich, Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Janusza Korczaka w Olsztynie.

Na poziomie **gminy** realizowane są zadania w zakresie wspierania rodzin i systemu pieczy zastępczej ukierunkowane na „(...) wspieranie rodzin biologicznych dzieci, które zostały już umieszczone w pieczy zastępczej lub z uwagi na sposób realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczych występuje zagrożenie, że będą musiały być podjęte działania zmierzające do objęcia ich tą pieczą. Oznacza to że działania gminy powinny zmierzać w kierunku stworzenia takich warunków funkcjonowania rodzin, aby dzieci nie trafiły do pieczy zastępczej, względnie jeżeli już w tej pieczy się znajdują, aby mogły powrócić do rodziny biologicznej”²². Pierwszym z zadań gminy wskazanym przez Ustawę o wspieraniu rodziny jest opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów

---

²¹ Zob. M. Zmełty, Zadania samorządu terytorialnego z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, „Samorząd Terytorialny” 9/2014, s. 76

²² S. Nitecki, A. Wilk, Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Komentarz, Warszawa 2016, art. 176

wspierania rodziny. Warto w tym miejscu nadmienić, iż program ten stanowi element składowy gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka²³, a jego opracowanie stanowi nieobligatoryjne zadanie własne gminy.

Z badania ROPS III wynika, iż w województwie warmińsko-mazurskim 3-letnie gminne programy wspierania rodziny opracowało 98 gmin (zwrot ankiet 99 gmin). Oznacza to, iż niemal wszystkie gminy biorące udział w badaniu szczegółowo ukierunkowują swoje działania na zmianę sytuacji rodzin zmagających się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.

Jednym z zadań własnych **powiatów** w omawianym zakresie jest opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych²⁴. Z perspektywy tego szczebla programy stanowią część strategii rozwiązywania problemów społecznych przyjmowaną przez powiat²⁵. Z uwagi na fakt, iż co do zasady problematyka wspierania rodziny należy do zadań gminy, zakres powiatowego programu nie obejmuje tej sfery. Natomiast wymaganym jego elementem składowym jest zamieszczany w nich coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych w danym powiecie.

Badania przeprowadzone na potrzeby niniejszego raportu ukazują, iż wszystkie powiaty oraz miasta na prawach powiatu w województwie warmińsko-mazurskim opracowały programowo swoje działania ze wskazanego Ustawą zakresu rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

1.7. Inicjowanie działań uświadamiających rodzinom skutki głębokich konsekwencji negatywnych przeżyć dzieci spowodowanych m.in. konfliktami i kryzysami w rodzinie powodujących umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej

Wsparcie rodzin biologicznych w przezwyciężaniu kryzysów ma na celu zapobieganie umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, ale również powrót dzieci do rodzin dzieci już w pieczy umieszczonych.

Rodzina, z której dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej obejmowana jest działaniami, których celem jest wzmocnienie i przywrócenie jej pełni zdolności wychowawczych. Dużą pomocą dla rodziców w rozwiązywaniu

---

²³ Zob. art. 17 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

²⁴ Zob. art. 180 ust. 1 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

²⁵ Zob. S. Nitecki, A. Wilk, dz. cyt., art. 180 oraz art. 19 pkt 1 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

wielu dylematów wychowawczych był udział w warsztatach, w ramach programu profilaktyczno-edukacyjnego „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”.

Informacje dotyczące Szkoły dla Rodziców i Wychowawców w 2019 roku były promowane na każdym spotkaniu poświęconym rodzinie organizowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Olsztynie.

Według danych, uzyskanych na podstawie ankiet z lokalnych samorządów w roku 2019 program profilaktyczno-edukacyjny „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” realizowany był na terenie województwa w formie warsztatowej przez 38 podmiotów w 26 gminach oraz 15 podmiotów w 5 powiatach. Łącznie zrealizowano 107 cykli warsztatowych, w których udział wzięło 435 osób.

Z uwagi na korzyści, jakie płyną z realizacji ww. programu Samorząd Województwa zaangażował się w działania informujące o możliwości skorzystania z tego typu wsparcia, poprzez rozpropagowywanie ulotek informacyjnych podczas spotkania m.in. w ramach Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny²⁶.

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 1

Tabela 2 Tabela Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 1

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	2017	2018	2019
1.	Liczba asystentów rodziny	184	171	175
2.	Liczba rodzin współpracujących z asystentem rodziny	1 689	1 661	1 715
3.	Liczba rodzin wspierających	0	0	0
4.	Liczba rodzin objętych wsparciem rodzin wspierających	0	0	0

Dane w latach 2017-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2018 Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane za rok 2019 Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres 01.07.2019 r.-31.12.2019 r.

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wzrost poziomu zaspokajania potrzeb dzieci, rodzin biologicznych i zastępczych w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej

Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej w Polsce jest regulowane prawnie²⁷. Może nastąpić jedynie wówczas, gdy uprzednio stosowane inne środki przewidziane w zarządzeniu sądu opiekuńczego w sytuacji zagrożenia dobra

²⁶ Raport z monitoringu wdrażania w roku 2019 „Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2017-2021”

²⁷ Przepisy Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy

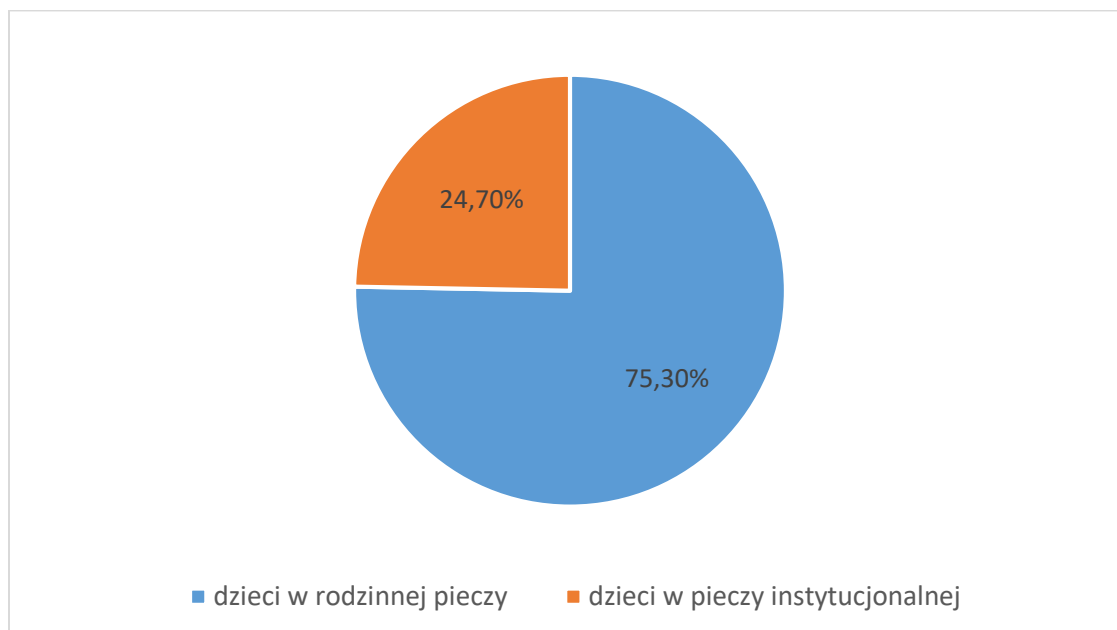
dziecka oraz formy pomocy rodzicom dziecka, o których mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, nie doprowadziły do usunięcia stanu zagrożenia dobra dziecka, chyba że konieczność niezwłocznego zapewnienia dziecku pieczy zastępczej wynika z poważnego zagrożenia dobra dziecka, w szczególności zagrożenia jego życia lub zdrowia²⁸.

Dzieci w pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim

W województwie warmińsko-mazurskim na koniec 2019 roku w pieczy zastępczej przebywało 3 665 dzieci. W porównaniu do roku 2018, liczba ta zmalała o 71 dzieci. Spadek liczby dzieci przebywającej w pieczy zastępczej w województwie notuje się od 2017 roku.

Zdecydowana większość dzieci, tj. 75,3% wszystkich dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej przebywała w rodzinnych formach pieczy zastępczej. Oznacza to, iż kierunek rozwoju pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim odpowiada ogólnopolskiej tendencji zgodnej z zaleceniami wynikającymi z przywołanych już *Ogólnoeuropejskich wytycznych dotyczących przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności*.

Wykres 4 Struktura dzieci objętych pieczą zastępczą w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 roku

Dane: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań (...) za okres 01.07.2019 r.-31.12.2019 r.

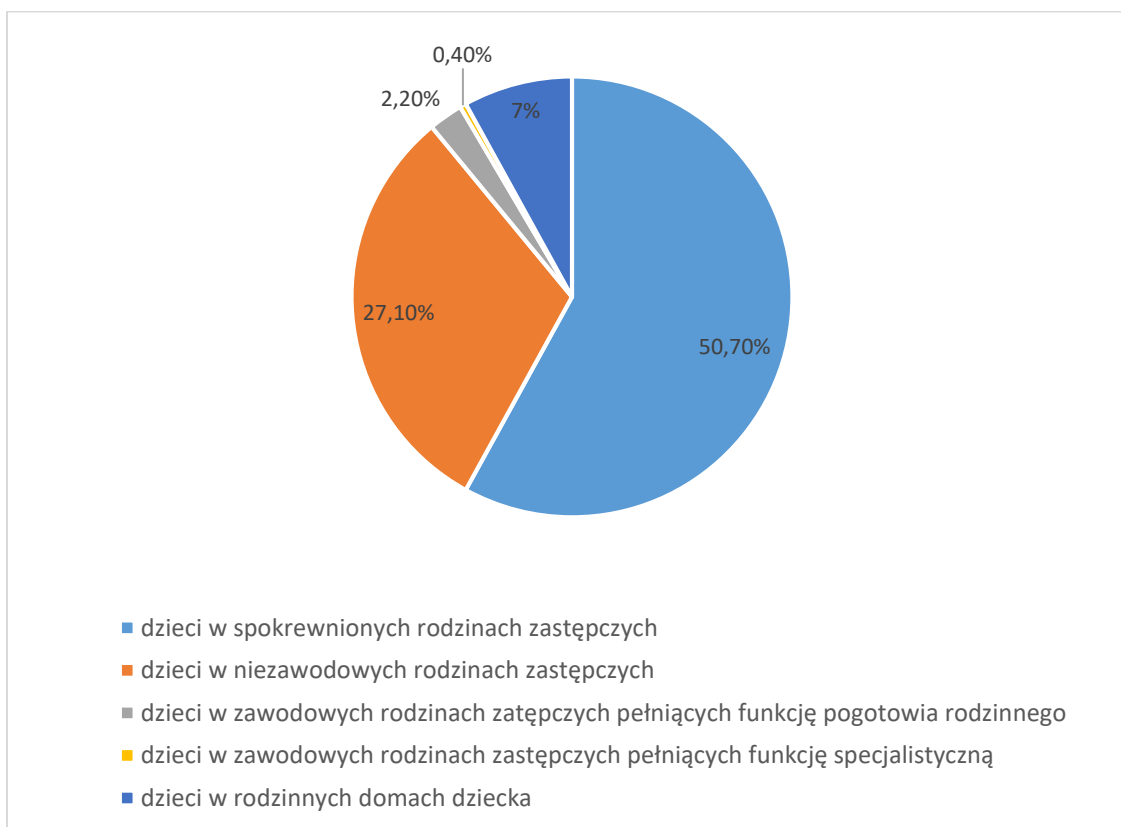
²⁸ Zob. art. 109 § 2 pkt 1–4 Zarządzenia sądu opiekuńczego w sytuacji zagrożenia dobra dziecka

Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

Na Warmii i Mazurach w 2019 roku w rodzinnej (nieinstytucjonalnej) pieczy zastępczej (obejmującej rodziny zastępcze: spokrewnione, niezawodowe i zawodowe oraz rodzinne domy dziecka) przebywało łącznie 2 759 dzieci. W 2019 roku, w porównaniu do roku 2018, liczba dzieci umieszczonych w nieinstytucjonalnej pieczy zastępczej zmalała o 88 małoletnich.

Rodziną pieczę zastępczą w województwie warmińsko-mazurskim charakteryzuje przewaga spokrewnionych rodzin zastępczych. W roku 2019 przebywało w nich najwięcej, tj. 1 400 dzieci (50,7% wszystkich dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej). W niezawodowych rodzinach zastępczych w roku 2019 przebywało 748 dzieci. W zawodowych rodzinach zastępczych przebywało 343 małoletnich. W zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego- 62, a w tych pełniących funkcję specjalistyczną- 12. W sumie w rodzinach zastępczych zawodowych w województwie warmińsko-mazurskim przebywało 417 dzieci. W rodzinnych domach dziecka natomiast umieszczonych było 194 małoletnich. Dane statystyczne struktury dzieci przebywającej w pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 roku prezentuje Wykres poniżej.

Wykres 5 Struktura dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 roku

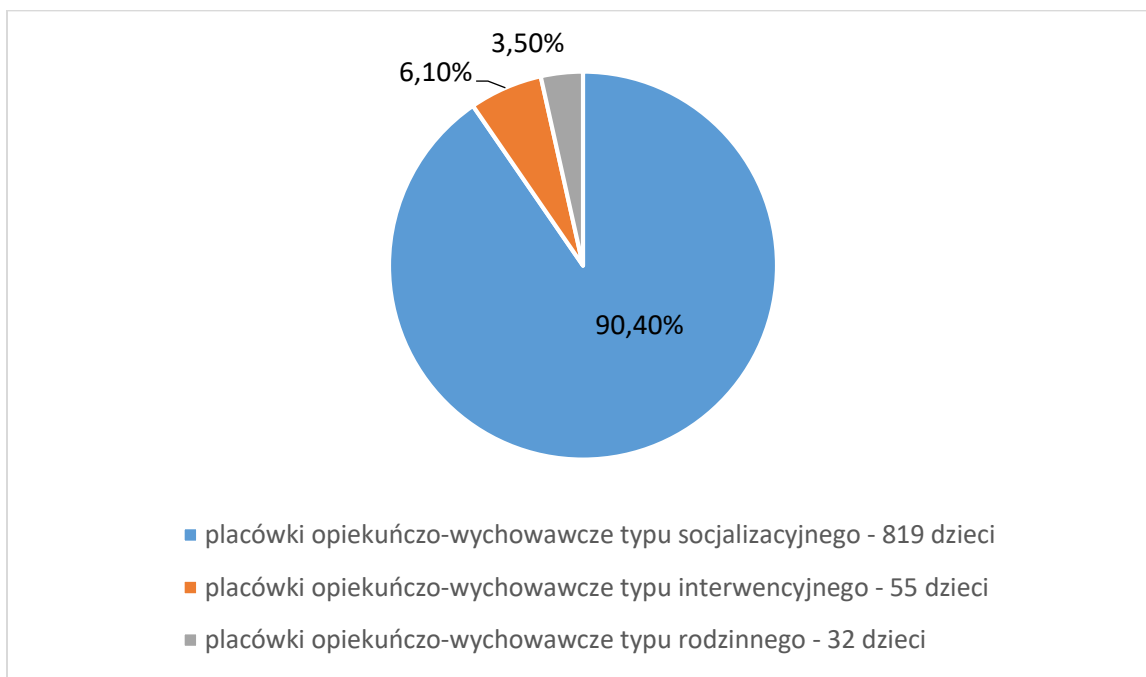
Dane: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań (...) za okres 01.07.2019 r.-31.12.2019 r.

Dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej

W 2019 r. w instytucjonalnej pieczy zastępczej (obejmującej placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego oraz rodzinnego) znajdowało się 906 dzieci, co stanowi 24,7% ogółu dzieci przebywającej w pieczy zastępczej w województwie. W porównaniu do roku 2018 nastąpił wzrost o 17 dzieci.

Spośród wszystkich 906 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w 2019 roku, zdecydowana większość, bo 90,4%, znajdowała się w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego. Placówki typu rodzinnego skupiały 6,1% dzieci (55 małoletnich) umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego nie znajduje się żadna placówka typu specjalistyczno-terapeutycznego²⁹.

Wykres 6 Struktura dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 roku

Dane: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań (...) za okres 01.07.2019 r.-31.12.2019 r.

Działania podjęte w zakresie Celu szczegółowego 2:

²⁹ Infrastruktura pomocy społecznej stan na dzień 31.12.2019 r.

2.1. Współpraca podmiotów działających na rzecz wsparcia dziecka i rodziny zastępczej

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. Systemu wsparcia potrzebują również rodziny zastępcze. Najczęściej występujące problemy opiekuńczo-wychowawcze, z którymi spotykają się rodziny zastępcze w swojej codziennej pracy stanowią: trudności w nauce, nadpobudliwość, agresja, lęki i niepokoje, wycofanie, problemy w relacjach rówieśniczych³⁰. Problemy te wyznaczają obszar pracy w szczególności koordynatorom pieczy zastępczej, ponieważ jest to grupa pracowników służb społecznych, z którymi rodziny zastępcze kontaktują się najczęściej. Dodatkowo rodziny zastępcze zgłaszają potrzebę zintensyfikowania kontaktów z psychologami i pedagogami³¹.

Podstawowym narzędziem działania systemu wspierania rodziny jest praca z rodziną. Od kwietnia 2016 r. rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka i placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego mogą korzystać z takiego samego wsparcia, jak pozostałe rodziny – czyli świadczenia wychowawczego w postaci 500 zł miesięcznie na dziecko³².

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie określonym Ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Obowiązek ten, jednostki samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej, realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi. Zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są realizowane zgodnie z zasadą pomocniczości.

Spośród podmiotów przebadanych w ramach badania ROPS III 48 ośrodków pomocy społecznej oraz 18 powiatowych centrów pomocy rodzinie deklaruje **współpracę międzyinstytucjonalną i interdyscyplinarną w ramach działań na rzecz wspierania rodziny.**

Współpraca międzyinstytucjonalna ma na celu udzielenie kompleksowego wsparcia, skutecznej pomocy rodzinie i dziecku bez powielania

---

³⁰ Rodzinne formy pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim – analiza wieloaspektowa. Raport opracowany na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Toruń 2013, s. 90-91

³¹ Tamże, s. 91

³² Mniej dzieci w pieczy zastępczej, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/mniej-dzieci-w-pieczy-zastepczej>, dostęp z dnia 12.02.2020 r.

działań. OPS/PCPR w celu realizacji zadań na rzecz rodziny współpracują ze sobą oraz z następującymi podmiotami: Kuratorium Oświaty w Olsztynie, Odział Promocji Zdrowia i Oświaty Zdrowotnej w Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Olsztynie, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie, zespoły kuratorskiej służby sądowej, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, organizatorzy Szkoły dla rodziców i wychowawców, areszt śledczy, szkoły i przedszkola, NGO's, OSIR, biblioteki, sądy rodzinne, placówki służby zdrowia, placówki wsparcia dziennego (np. świetlice wiejskie, świetlice socjoterapeutyczne), urzędy gmin/miast, 41 Batalion Lekkiej Piechoty (PCPR Giżycko; organizacja Letniego Pikniku Rodzinnego), komendy policji, ośrodki kultury, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, środowiskowe domy samopomocy, warsztaty terapii zajęciowej, ośrodki interwencji kryzysowej, klub integracji społecznej (MOPS Szczytno; porady prawne i psychologiczne dla rodzin korzystających z pomocy społecznej), centrum integracji społecznej (GOPS Ełk; realizacja indywidualnego programu zatrudnienia), urzędy pracy oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Współpraca interdyscyplinarna bazuje na spotkaniach przedstawicieli ww. placówek w ramach: grup zadaniowych, spotkań roboczych, zespołów interdyscyplinarnych, zespołu monitorującego rodziny (GOPS Jonkowo), zespołów doraźnych oraz spotkań dot. oceny aktualnej sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy. Są to: kuratorzy sądowi wydziałów rodzinnych i nieletnich, asystenci rodziny, koordynatorzy pieczy zastępczej, pielęgniarki środowiskowe, dyrektorzy szkół, pedagodzy szkolni, nauczyciele, pracownicy socjalni, wychowawcy placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz policjanci.

Z badania ROPS III wynika, iż asystenci rodziny współpracują z koordynatorami pieczy zastępczej. Ponadto asystenci rodziny pracujący z rodzinami w ramach Ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem" współpracują również z PFRON-em, Ośrodkiem Informacji dla Osób Niepełnosprawnych, fundacjami i stowarzyszeniami pomagającymi dzieciom z niepełnosprawnością oraz sklepami ortopedycznymi (MOPS Olsztyn).

2.2. Współpraca z rodziną naturalną w przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej ukierunkowana na szybszy powrót dziecka do rodziny naturalnej

Rodziny, z których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej to rodziny wieloprotymowe. Ochrona prawna rodziny nie dopuszcza sytuacji, w której małoletni znajduje się w pieczy zastępczej wyłącznie z powodu ubóstwa. Podstawowe przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim to uzależnienia rodziców, w tym w dużej

mierze uzależnienie od alkoholu, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, pólsieroctwo oraz przemoc w rodzinie.

W sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, rodzina naturalna obejmowana jest działaniami, których celem jest wzmocnienie i przywrócenie jej pełni zdolności wychowawczych. Wsparcie udzielane rodzinie naturalnej, z której dzieci umieszczone zostały w pieczy zastępczej, różni się od wsparcia udzielanego pozostałym rodzinom korzystającym z pomocy społecznej.

Specyfika wsparcia udzielanego rodzinom, z których dzieci umieszczone zostały w pieczy zastępczej polega m.in. na intensyfikacji kontaktów, pracy socjalnej i kontroli oraz zastosowaniu jednocześnie kilku rodzajów wsparcia.

Ścisła współpraca różnych podmiotów działających na rzecz rodziny ma na celu identyfikację najważniejszych zagrożeń w rodzinie już we wczesnym stadium powstawania problemu, właściwą interpretację sytuacji, wskazanie obszarów wymagających interwencji i wdrażanie niezbędnych działań zapobiegania kryzysowi w rodzinach.

Niezwykle ważna jest tu praca asystentów rodziny, którzy współpracują z innymi podmiotami działającymi na rzecz rodziny. Organizują spotkania zespołów dotyczących asysty, na które zapraszane są wszystkie podmioty pracujące na rzecz danej rodziny oraz pełnoletni członkowie rodziny. Celem tych spotkań jest ocena aktualnej sytuacji rodziny oraz ustalenie kolejnych celów do realizacji, prowadzących do przezwyciężenia kryzysu, w jakim znajduje się rodzina. Ponadto asystenci rodziny systematycznie kontaktują się z kuratorami sądowymi, odbywają wspólne wizyty i spotkania z rodzinami objętymi asystą.

2.3. Realizacja programów psychoprofilaktycznych, szkolenia dla rodzin z dziećmi (biologicznych i zastępczych)

W 2019 roku 10 organizacji pozarządowych świadczących pomoc dziecku i rodzinie realizowało programy psychoprofilaktyczne na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. W sumie z programów skorzystało 679 osób. Zrealizowano m.in. programy:

- Fundacja Alternatywnej Edukacji „ALE” - „SAKRUM – sięgnij po życie”. Zadaniem programu było podniesienie świadomości, kompetencji i gotowości do zmiany u 62 mężczyzn w wieku 16+, zamieszkujących powiat mrągowski, z grup wysokiego ryzyka, z uwagi na chorobę alkoholową w rodzinie – poprzez innowacyjną na tym terenie i dla tej grupy metodę aktywizacji mającej na celu zapobieganie, ograniczanie lub zaprzestanie stosowania przemocy przez nich samych lub w ich rodzinach, włączając w to pomoc specjalistyczną.
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Ich Rodzinom „Dajmy Szansę” - „Uwalniamy talenty”.

- Zadaniem programu było stworzenie dzieciom i młodzieży właściwych warunków do ich różnorodnej aktywności, nauczenie dzieci takich zachowań, które pomogą im radzić sobie w rozwiązywaniu problemów życiowych, bez nadmiernego napięcia emocjonalnego oraz nabycie praktycznych umiejętności koniecznych w codziennym funkcjonowaniu.
- Warmińsko-Mazurskiego Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie „Sukurs” - „Program dla rodzin z problemem przemocy w przebiegu choroby uzależnienia od alkoholu oraz współistniejącego współuzależnienia”.
Zadaniem programu było przekazanie wiedzy na temat uzależnienia i współuzależnienia oraz poprawa funkcjonowania psychologicznego i społecznego członków rodzin dotkniętych uzależnieniem w konsekwencji powstrzymania zachowań przemocowych.
  - Fundacja Prymus - „Szczęśliwi i Tolerancyjni”.
Zadaniem programu było stworzenie dzieciom i młodzieży warunków do pełnego rozwoju intelektualnego, emocjonalnego, w poczuciu akceptacji i bezpieczeństwa.
  - Caritas Diecezji Toruńskiej – Działdowskie Centrum Caritas im. Arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego - „Jestem młody – wolny od uzależnień”.
Zadaniem programu było podniesienie wśród dzieci i młodzieży poziomu wiedzy o konsekwencjach i zagrożeniach wynikających z zażywania alkoholu oraz ukazanie negatywnych skutków uzależnienia.
  - Fundacja „Radosne Dzieci” - „Lepiej jest żyć świadomie”.
Zadaniem programu było przeciwdziałanie wczesnej demoralizacji dzieci i młodzieży, wywodzącej się z różnych środowisk, narażonych na wykluczenie społeczne z powodu biedy, osamotnienia, uzależnień, zagrożeń cywilizacyjnych związanych z demoralizacją zachowań seksualnych, a także kultem pieniądza.
  - Olsztyńska Fundacja Inicjatyw Prospołecznych - „Twoje decyzje – Twoja przyszłość”.
Zadaniem programu było stworzenie warunków wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży zamieszkujących Gminę Jonkowo, szczególnie zagrożonych dysfunkcjami ze względu na niedostatki opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach.
  - Stowarzyszenie „Wyjście” - „Alkohol Twój wróg – pułapka uzależnienia”.
Zadaniem programu było zapobieganie spożywaniu alkoholu przez młodzież poprzez dostarczanie podstawowych wiadomości o: skutkach picia alkoholu, mechanizmie procesu uzależnienia się, funkcjonowaniu rodziny z problemem alkoholowym.

- Poradnia Profilaktyczno-Konsultacyjna Stowarzyszenia MONAR w Olsztynie - „Profilaktyka selektywna. Wczesna motywacja wśród okazjonalnych użytkowników narkotyków i tzw. „dopalaczy”. Zadaniem programu było ograniczenie lub zaprzestanie podejmowania zachowań ryzykownych.
- Fundacja Centrum Działań Profilaktycznych - „Rekomendowany Program Szkolna Interwencja Profilaktyczna”. Zadaniem programu było ograniczenie wśród uczniów używania substancji psychoaktywnych (nikotyny, alkoholu, narkotyków, „dopalaczy”) oraz podnoszenie kompetencji kadry pedagogicznej w zakresie wczesnego diagnozowania sprawnego reagowania na zachowania ryzykowne uczniów³³.

2.4. Promowanie idei wspierania rodzicielstwa zastępczego

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej aktywnie uczestniczy w promowaniu idei wspierania rodzicielstwa zastępczego. We współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Olsztynie oraz Wyższą Szkołą Pedagogiczną im. J. Korczaka w Olsztynie, przy wsparciu powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego zorganizował IV edycję Warmińsko-Mazurskiej Konferencji z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego.

Konferencja odbyła się 30 maja 2019 roku w Olsztynie. Zaangażowanie w organizację cyklicznej konferencji o charakterze wojewódzkim ma celu wsparcie, poprawę jakości funkcjonowania rodzicielstwa zastępczego oraz wzmocnienie roli pieczy zastępczej wśród instytucji pracujących na rzecz dziecka i rodziny.

W konferencji w 2019 roku uczestniczyło ponad 100 osób: rodzice zastępczy, przedstawiciele Województwa Warmińsko-Mazurskiego, dyrektorzy/ kierownicy/ pracownicy PCPR/MOPS województwa warmińsko-mazurskiego, Starostowie, Dziekan Wydziału Nauk Humanistyczno-Społecznych Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. J. Korczaka w Olsztynie, Dyrektor i pracownicy ROPS oraz pracownicy Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie.

Spotkanie otworzył Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Gustaw Marek Brzezina, który złożył rodzinom życzenia z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego.

Z uwagi na wieloletnią współpracę i zaangażowanie w organizację Konferencji nastąpiło uroczyste podpisanie porozumienia o współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z Wydziałem Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. J. Korczaka.

---

³³ Źródło: Dane ROPS, Biuro ds. Uzależnień

Podczas Konferencji 19 rodzin zastępczych z terenu województwa warmińsko-mazurskiego uhonorowano statuetkami *Diament Dobroci i Serca*. Statuetki zostały wręczone przez Pana Gustawa Marka Brzezina Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz dyrektorów/kierowników PCPR/starostów.

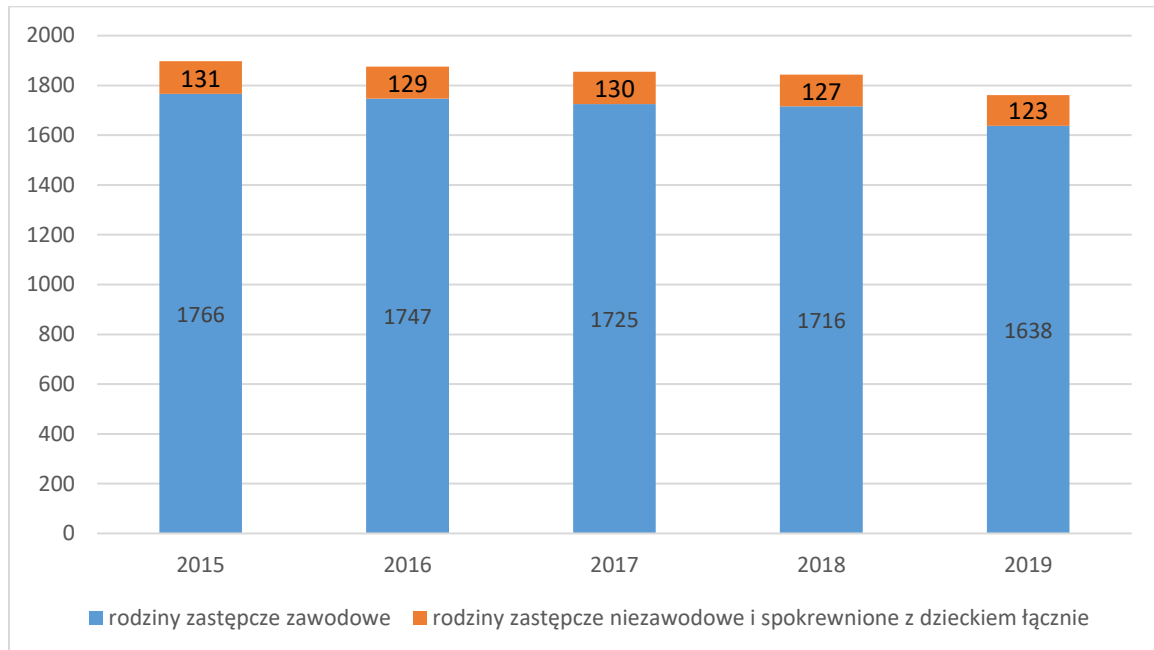
W części plenarnej Konferencji wystąpiła Pani Katarzyna Koplińska, Zastępca Dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, która omówiła stan rozwoju pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim oraz Pan Tomasz Polkowski, Prezes Fundacji Dziecko i Rodzina w Warszawie, z prelekcją pt. „Jak budować porozumienie w rodzinie?”. Wyświetlono również materiał filmowy pt. „Bliżej siebie” przygotowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie. Film ukazywał wzajemne relacje i wspólne spędzanie czasu w rodzinach zastępczych.

W części szkoleniowej Konferencji odbyły się dwa warsztaty tematyczne. Pierwszy warsztat pt. „Skuteczna komunikacja w rodzinie” poprowadziły: Pani Wiesława Michałowska-Nowak, pedagog oraz Pani Krystyna Jaworowska, psycholog z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Olsztynie. Prowadzące mówiły o roli i znaczeniu prawidłowej komunikacji w rodzinie oraz pomiędzy małżonkami. Uczestnicy zapoznali się m.in. z metodą komunikacji wg koncepcji Von THUN, która opisuje wielopoziomą strukturę ludzkiej wypowiedzi. Drugi warsztat pt. „Zaburzenia więzi w rodzinie” poprowadził Pan Tomasz Polkowski. Obejmował on tematykę pozabezpiecznych wzorców przywiązania u dzieci przebywających w pieczy zastępczej.

2.5. Promowanie idei wspierania zawodowego rodzicielstwa zastępczego

Rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem i niezawodowe stanowią dominującą formę rodzinnej pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim. Dynamikę powstawania rodzin zastępczych w województwie oraz strukturę rodzicielstwa zastępczego (z uwzględnieniem proporcji rodzicielstwa zawodowego do niezawodowego i spokrewnionego z dzieckiem łącznie) w latach 2015-2019 roku przedstawia poniższy Wykres.

Wykres 7 Liczba rodzin zastępczych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2015-2019

Dane w latach 2017-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2018 Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane za rok 2019 na podstawie Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań (...) za okres 01.07.2019 r.- 31.12.2019 r.

W 2019 r. w woj. warmińsko-mazurskim było 1 761 rodzin zastępczych w tym: 1099 rodzin zastępczych spokrewnionych, 539 rodzin zastępczych niezawodowych oraz 123 zawodowych rodzin zastępczych (z czego 19 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i 8 specjalistycznych).

W 2019 r. w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowało 30 rodzinnych domów dziecka, w których przebywało 194 dzieci.

Samorządy każdego szczebla aktywnie inicjują działania mające na celu promocję idei zawodowego rodzicielstwa zastępczego. Spośród wszystkich aktywności podjętych na rzecz rodziny tj. spotkań, seminariów, konferencji i kampanii (opisane dalej w działaniach 4.3. i 4.4.) 11 dotyczyło promowania idei rodzicielstwa zastępczego w formie konferencji i kampanii informacyjnych oraz obchodów Dnia Rodzicielstwa Zastępczego.

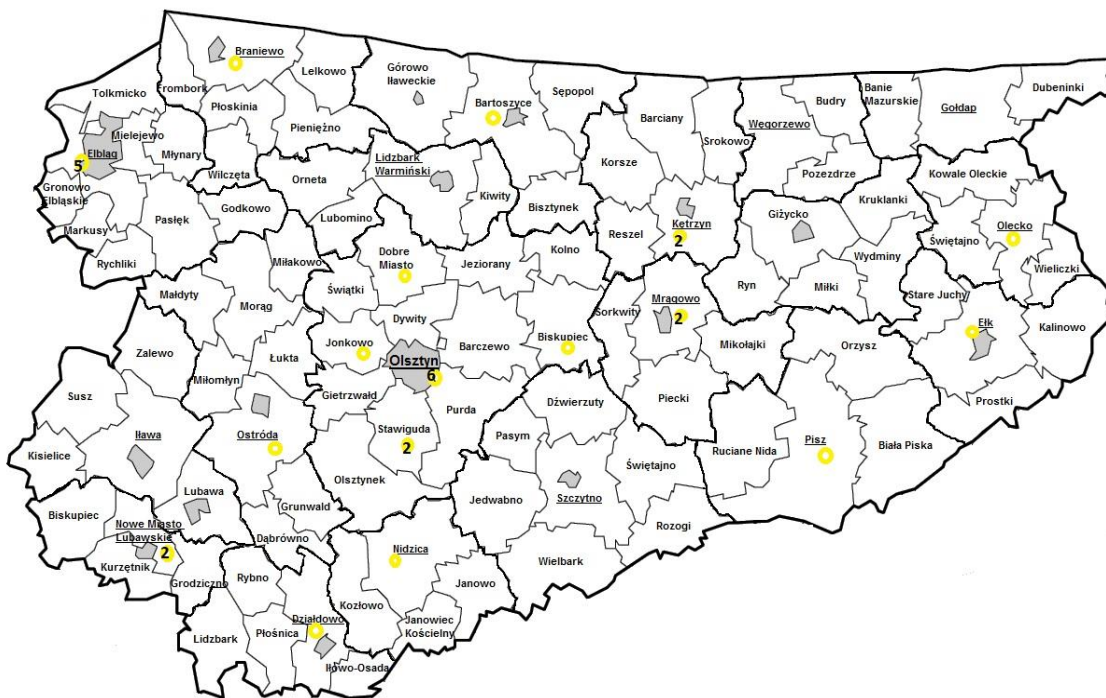
2.6. Ułatwienie dostępu do usług specjalistycznych w tym świadczonych przez psychologa, pedagoga, psychiatrę, psychoterapeutę, terapeutę, seksuologa, mediatora i in.

Zgodnie z art. 10 ust. 3 Ustawy głównymi formami pracy z rodziną są: konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja, usługi dla rodzin z dziećmi (w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne), pomoc prawna (szczególnie w zakresie prawa rodzinnego), jak również organizowanie dla rodzin spotkań (grup

wsparcia i grup samopomocowych), mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji.

W województwie warmińsko-mazurskim praca z rodziną jest prowadzona we wszystkich formach wskazanych w Ustawie. W 2019 r. konsultacje i poradnictwo specjalistyczne realizowane było w 30 jednostkach i punktach specjalistycznego poradnictwa. Rozmieszczenie tych placówek w województwie warmińsko-mazurskim prezentuje poniższa Mapa.

Mapa 1 Liczba i rozmieszczenie placówek poradnictwa specjalistycznego w województwie warmińsko-mazurskim

Dane: Infrastruktura pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego stan na dzień 31.12.2019 r.

W roku 2019 na wszelkiego rodzaju spotkaniach z udziałem kadry jednostek pomocy społecznej i organizacji pozarządowych przedstawiono możliwości finansowania działań na rzecz rozwijania poradnictwa specjalistycznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020.

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 2

Tabela 3 Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 2

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	2017	2018	2019
1.	Liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej	2 852	2 847	2 759
2.	Liczba dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej	934	889	906
3.	Liczba rodzin zastępczych	1 855	1 843	1 761
4.	Liczba koordynatorów pieczy zastępczej	97	97	98
5.	Liczba asystentów rodziny współpracujących z rodziną naturalną, w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej	-	171	145
6.	Liczba dzieci powracających z pieczy zastępczej do 18 r. ż. do rodzin naturalnych	141	99	82

Dane w latach 2017-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2018 Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane za rok 2019 Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat (...) za okres 01.07.2019 r.-31.12.2019 r. oraz badanie ROPS III

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Promowanie idei adopcji oraz zapewnienie wychowywania w rodzinie adopcyjnej dzieciom zakwalifikowanym do przysposobienia

W 2019 roku Warmińsko–Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie (W-MOA) kontynuował działania zmierzające do zabezpieczenia środowiska rodzinnego jak największej liczbie dzieci z uregulowaną sytuacją prawną zgłoszonych do Ośrodka. Sądy rodzinne orzekły przysposobienie dla 97 dzieci, które zostały przysposobione przez 71 rodzin. Nie przeprowadzono procedur przysposobienia poza granice kraju. W 2019 roku przeszkolono kandydatów do przysposobienia dziecka – 14 osób w Olsztynie (7 par), w Ełku – 14 osób (7 par) i w Elblągu – 10 osób (5 par).

Tabela 4 Liczba przysposobionych dzieci w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 r. w podziale na wiek, płeć oraz miejsce pobytu przed przysposobieniem

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	Olsztyn	Ełk	Elbląg	Razem
1.	Dzieci przysposobione, z tego w wieku:	47	10	40	97
1.1	poniżej 1 roku	5	2	5	12
1.2	Od 1 roku do 4 lat	23	2	21	46
1.3	Od 5 do 9 lat	17	6	13	36
1.4	10 i więcej lat	2	0	1	3
2.	Dzieci przysposobione, z tego:	47	10	40	97
2.1	dziewczęta	24	5	23	52
2.2	chłopcy	23	5	17	45
3.	Dzieci przysposobione z orzeczeniem o niepełnosprawności	0	0	4	4
4.	Dzieci według miejsca pobytu przed przysposobieniem, w tym:	47	10	40	97
4.1	w pieczy instytucjonalnej	7	4	2	13
4.2	w rodzinnej pieczy zastępczej	40	6	38	84
4.3	w rodzinie biologicznej	0	0	0	0

Dane: Sprawozdanie z działalności Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie w 2019 roku, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 11/118/20/VI Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 10 marca 2020 r.

W 2019 roku do Ośrodka zgłoszono 314 dzieci z uregulowaną sytuacją prawną. Ośrodek zakwalifikował do przysposobienia 128 dzieci. Z uzasadnionych przyczyn nie dokonano kwalifikacji do przysposobienia dla 161 dzieci. Sporządzono 222 karty dziecka oraz 90 diagnoz psychologiczno-pedagogicznych w Ełku i Elblągu oraz 84 diagnozy psychologiczne i 72 pedagogiczne w Olsztynie.

Tabela 5 Informacje o pozostałych działaniach merytorycznych Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie w 2019 roku

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	Olsztyn	Ełk	Elbląg	Razem
1.	Posiedzenia w sprawie okresowej oceny sytuacji dziecka, w tym:	1 737 + 31 konsultacji telefonicznych	549 + 74 konsultacji telefonicznych	205	2 491 + 105 konsultacji telefonicznych 2 602 + 97 konsultacji telefonicznych
2.	Dzieci, których sprawy były przedmiotem posiedzeń	2 637 + 146 omówiono na konsul. telef.	1 106 + 153 omówiono na konsult. telef.	1 196	4 939 + 299 omówiono na konsultacjach telefonicznych 5 195 + 157 omówiono na konsultacjach telefonicznych
3.	Opinia kwalifikacyjna dla kandydata do przysposobienia dziecka	14	7	7	28
	Dodatkowo: Opinie na zlecenie sądów rodzinnych	22	9	19	50
4.	Dzieci zgłoszone do Ośrodka z uregulowaną sytuacją prawną	133	55	126	314
5.	Kwalifikacja dziecka do przysposobienia	72	15	41	128
6.	Dzieci w stosunku, do których złożono wnioski o przysposobienie do sądu	47	10	40	97
7.	Dzieci przysposobione w przysposobieniu krajowym	47	10	40	97
8.	Dzieci przysposobione zakwalifikowane do przysposobienia zagranicznego	0	0	0	0
9.	Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne w postępowaniu postadopcyjnym	227	35	44	306

Dane: Sprawozdanie z działalności Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie w 2019 roku, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 11/118/20/VI Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 10 marca 2020 r.

Psycholodzy i pedagodzy Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie udzielili pomocy psychologicznej (35 porad) kobietom sygnalizującym zamiar oddania dziecka do przysposobienia oraz 294 porad rodzinom kandydatów.

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny zgłosił do Wojewódzkich Banków Danych 70 dzieci – rozesłano do 15. Wojewódzkich Banków Danych.

Z kolei z Wojewódzkich Banków Danych z kraju Ośrodek otrzymał zgłoszenia 428 kart dzieci, które zostały przekazane do Filii Ośrodka w Ełku i Elblągu (razem 856 kart). Do Centralnego Banku Danych zgłoszono 35 dzieci z wnioskiem o kwalifikację do adopcji związanej z przemieszczeniem poza granice kraju.

Działania podjęte w zakresie Celu szczegółowego 3:

3.1. Upowszechnianie informacji na temat możliwości adopcji dzieci pozbawionych opieki rodziny naturalnej jako jednej z form pomocy dzieciom

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Olsztynie promuje działalność Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie oraz przekazuje informacje dotyczące adopcji na konferencjach i seminariach o tematyce rodzinnej oraz z zakresu systemu pieczy zastępczej (w tym Warmińsko-Mazurska Konferencja z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego).

Zgodnie z Ustawą o wspieraniu rodziny promowanie idei adopcji należy do podstawowych zadań ośrodka adopcyjnego. Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny, realizując zadanie zorganizował i przeprowadził następujące akcje promocyjne:

w Elblągu:

- we współpracy z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Elblągu w dniu 10 czerwca 2019 roku odbyło się w Ośrodku spotkanie ze studentami III roku pedagogiki opiekuńczej. Tematem spotkania było zapoznanie słuchaczy z problematyką adopcji i przedstawienie działalności Ośrodka,
- w ramach promocji idei adopcji przeprowadzony został dwukrotnie kolportaż ulotek w przychodniach zdrowia oraz na uczelniach między innymi „Adopcja – drogą do rodzicielstwa”, „Adopcja = rodzina”, „Pamiętaj nie jesteś sama, gdy masz problem życiowy oczekując na narodziny dziecka”,

w Ełku:

- przekazano informację o „Dniach Otwartych” 27-28.06.2019 r. oraz 09-10.12.2019 r. Ośrodka Adopcyjnego w Ełku do PCPR-ów na terenie Pisz, Gołdapi, Olecka, Giżycka, Ełku, Węgorzewa, a także urzędom miasta na terenie 6 powiatów oraz na miejskich stronach internetowych z ogłoszeniami,
- zamieszczano informację o rodzicielstwie adopcyjnym na portalu społecznościowym Facebook.

Ponadto w Olsztynie, Ełku i Elblągu w centralnych punktach miast zostały rozwieszane banery promujące ideę adopcji. Pracownicy Ośrodka uczestniczący w Zespołach ds. okresowej oceny sytuacji dziecka rozdawali pracownikom placówek, powiatowych centrów pomocy rodzinie kalendarze i inne materiały promocyjne.

3.2. Współpraca Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie z podmiotami realizującymi zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej ukierunkowana na skuteczne przeprowadzenie procedury przysposobienia

Niezwykle ważnym obszarem w ramach działań ośrodków adopcyjnych jest nawiązywanie i rozwój współpracy z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, szczególnie organizatorami pieczy zastępczej, a także sądami i innymi podmiotami. Przedstawiciele ośrodka adopcyjnego m.in. biorą udział w posiedzeniach w sprawie oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej. Do udziału w posiedzeniach mogą być zapraszani w szczególności przedstawiciele: sądu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka, właściwego powiatowego centrum pomocy rodzinie, ośrodka pomocy społecznej, centrum usług społecznych, Policji, ochrony zdrowia, instytucji oświatowych oraz organizacji społecznych statutowo zajmujących się problematyką rodziny i dziecka, a także osoby bliskie dziecku. Wspólnie wypracowane przez te jednostki rozwiązania mają na celu m.in. skrócenie czasu uregulowania sytuacji prawnej dziecka.

Wzorem lat poprzednich, w 2019 roku Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie współpracował z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej i jednostkami działającymi na rzecz wspierania rodziny i dziecka.

Pracownicy W-MOA w 2019 roku uczestniczyli w posiedzeniach 2 491 zespołów ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej. Omówiono sprawy 4 939 dzieci oraz na 105 konsultacjach telefonicznych omówiono sytuację 299 dzieci.

Spośród 111 opinii kwalifikacyjnych w sprawach dotyczących umieszczania dzieci w rodzinach przysposabiających, sporządzonych przez W-MOA, 50 wykonano na zlecenie przez sądy rodzinne.

W 2015 roku Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie, w związku z wejściem w życie zmian w Ustawie o wspieraniu rodziny, rozpoczął realizację nowych zadań, m.in. prowadzenie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego. Realizacja zadania jest kontynuowana. W 2019 roku w W-MOA szkolono 9 rodzin zastępczych (13 osób w tym 4 pary).

W dniu 30 maja 2019 r. pracownicy Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie uczestniczyli w IV Warmińsko-Mazurskiej Konferencji z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego. W maju i w czerwcu 2019 r. pięciu pracowników merytorycznych Ośrodka w Olsztynie uczestniczyło w szkoleniu dotyczącym tworzenia więzi

z dzieckiem po trudnych doświadczeniach pt. „POLUBIĆ JEŻA – o trudnej sztuce zrozumienia, wsparcia i wychowania dziecka z doświadczeniem krzywdzenia”.

3.3. Zapewnienie wsparcia rodzinom adopcyjnym w wychowywaniu dziecka przysposobionego

Po przejęciu bezpośredniej opieki nad dzieckiem pracownicy ośrodka adopcyjnego wspierają rodziców w nowej dla nich roli podczas odwiedzin. Ośrodek adopcyjny poprzez swoją działalność wspiera rodziny, które już przysposobiły dziecko, na ich prośbę udzielając im pomocy. Rodzice, którzy adoptowali dziecko, mogą korzystać ze spotkań indywidualnych lub uczestniczyć w życiu środowiska rodzin adopcyjnych, czy grup wsparcia.

W 2019 roku W-MOA rozszerzył swoją działalność o zadanie „diagnoza i specjalistyczne wsparcie dzieci z objawami/cechami FASD oraz ich rodzin”. Z analiz przeprowadzonych przez Ośrodek wynika, że problem ekspozycji na alkohol w okresie prenatalnym dotyczy ponad 25% dzieci z uregulowaną sytuacją prawną zgłoszonych do W-MOA. Mimo usilnych starań, by każdemu dziecku zgłoszonemu do przysposobienia znaleźć odpowiednią rodzinę przysposabiającą, dla dzieci, które w wywiadzie/dokumentach mają informacje o prenatalnej ekspozycji na alkohol, takich rodzin znajdowanych jest niewiele. Kandydaci na przysposabiających mają coraz większą świadomość potencjalnych problemów rozwojowych dzieci obciążonych, co stanowi istotną barierę dla zawierania adopcji. W województwie warmińsko-mazurskim dotychczas nie było żadnej publicznej placówki specjalizującej się w rozpoznaniu spektrum płodowych zaburzeń alkoholowych (FASD).

W filii W-MOA w Elblągu w 2019 roku w ramach wsparcia rodzin adopcyjnych odbyło się w Ośrodku świąteczne spotkanie rodzin adopcyjnych, na którym rodzice adopcyjni mogli wymienić się własnymi doświadczeniami rodzicielskimi, być wsparciem dla siebie oraz zasięgnąć porad psychologów. W sumie pracownicy W-MOA udzielili wsparcia psychologiczno-pedagogicznego w postępowaniu postadopcyjnym 306 razy. Psycholodzy Ośrodka w Olsztynie przeprowadzili 59 indywidualnych spotkań terapeutycznych dla 21 osób.

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 3

Tabela 6 Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 3

Lp.	Wyszczególnienie	2017	2018	2019
1.	Liczba przeszkolonych i zakwalifikowanych rodzin adopcyjnych*	-	24 przeszkolone rodziny/23 zakwalifikowane	19 przeszkolonych rodzin/18 zakwalifikowanych
2.	Liczba przeszkolonych i zakwalifikowanych rodzin adopcyjnych oczekujących na adopcję*	-	2	12
3.	Liczba dzieci zakwalifikowanych do adopcji	139	113	128
4.	Liczba dzieci przysposobionych	117	101	97

* Wskaźnik monitorowany od 2018 r.

Dane: Sprawozdanie z działalności Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie w latach 2015-2018 roku

CEL SZCZEGÓŁOWY 4 Zwiększenie zaangażowania samorządów gmin i powiatów we wdrażanie form wspierania rodziny

Działania podjęte w zakresie Celu szczegółowego 4:

4.1. Informowanie o możliwości pozyskania środków finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 umożliwiających rozwój usług społecznych dla rodzin

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie od 2015 roku jest instytucją wdrażającą Oś Priorytetową 11 Włączenie społeczne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020.

Pracownicy ROPS poprzez uczestnictwo w latach 2016-2018 w różnorodnych spotkaniach w powiatach informowali o możliwości finansowania działań w ramach Osi Priorytetowej 11, upowszechniając innowacyjne metody pracy z klientem i rodziną, zwłaszcza w planowanych konkursach dot. usług społecznych dla rodzin.

W 2019 roku Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego pełniący funkcję Instytucji Zarządzającej dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, ogłosił 7 naborów wniosków o dofinansowanie w ramach *Działania 11.2 Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym* w ramach Poddziałania:

11.2.3 - *Ułatwienie dostępu do usług społecznych, w tym integracja ze środowiskiem lokalnym* (3 konkursy, w tym jeden 3-rundowy)

11.2.4 - *Ułatwienie dostępu do usług społecznych* – projekt ZIT Olsztyn (2 konkursy)

11.2.5 - *Ułatwienie dostępu do usług społecznych, w tym integracja ze środowiskiem lokalnym* – projekt ZIT Ełk (2 konkursy).

W ramach projektów możliwa była realizacja usług społecznych na rzecz rodzin, takich jak np.:

- Wsparcie w rozwiązywaniu problemów rodzinnych za pomocą metod bazujących na wykorzystaniu potencjału i zasobów tkwiących w rodzinie m.in. poprzez zastosowanie Konferencji Grupy Rodzinnej, czy Terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, mediacji;
- Wsparcie rodzin w rozwiązywaniu problemów opiekuńczo wychowawczych, zmierzające do świadomego i odpowiedzialnego podejmowania i realizacji funkcji wynikających z rodzicielstwa (udział w zajęciach

edukacyjnych/warsztatach/ poradnictwie, m.in. szkoła dla rodziców, zajęcia z wychowania bez przemocy, poradnictwo w zakresie problemów opiekuńczo-wychowawczych, edukacja w zakresie opieki nad osobami niesamodzielnymi tj. starszymi czy niepełnosprawnymi, edukacja przyszłych rodziców);

- Wzmacnianie środowiskowych form wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych (m.in. asystent rodziny, konsultant rodziny, rodziny wspierające, lokalne grupy wsparcia rodzin, mediator, itp.);
- Wspieranie funkcjonujących rodzinnych form pieczy zastępczej oraz usamodzielniania się osób objętych pieczą zastępczą, z uwzględnieniem sytuacji problemowej, jak również podejmowanie działań na rzecz zapobiegania umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej oraz umożliwienia dzieciom będących w pieczy zastępczej powrotu do rodzin biologicznych, (m.in. koordynator rodzinnej pieczy zastępczej).

4.2. Szkolenie kadry w zakresie innowacyjnych metod pracy z rodziną

W ramach realizacji „Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej we współpracy z Ośrodkiem Konsultacyjno-Edukacyjnym i Wsparcia Rodziny w Olsztynie zorganizował szkolenie nt.: „Zrozumieć dziecko z RAD (zespół zaburzenia więzi)”. Szkolenie odbyło się w dniach 4-6 listopada 2019 r. w Mikołajkach. Skierowane było do pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych z terenu województwa warmińsko-mazurskiego. W szkoleniu wzięło udział 26 osób.

Tematem przewodnim szkolenia był zespół zaburzenia więzi. Szkolenie poprowadziła mgr Bernadeta Jabłońska – specjalista terapii psychoseksualnej (certyfikat Polskiego Towarzystwa Zdrowia Seksualnego w Warszawie), pedagog, socjoterapeuta, terapeuta, edukator, trener, certyfikowany instruktor metody komunikacji interpersonalnej M.Rosenberga "Porozumienie bez przemocy".

Uczestnicy szkolenia w dwóch grupach omówili następujące zagadnienia:

- 1) Teoria przywiązania J. Bowlby'ego – przywiązanie jako podstawowa potrzeba. Wytworzenie przywiązania – istotne cechy interakcji z podstawowym opiekunem. W tym punkcie omówiono relację, jaka się tworzy między matką a dzieckiem. Opisano przywiązanie jako potrzebę pierwotną, która realizuje się na bazie mechanizmów wrodzonych.
- 2) Typy przywiązania. Charakterystyka 4 typów przywiązania. Fazy rozwoju przywiązania. Klasyfikacja wzorców przywiązania u dzieci. Wyróżnia się cztery typy przywiązania:

- a) Ufny styl przywiązania – satysfakcjonujący dla rodziców oraz korzystny dla dziecka. Powstaje na bazie wrażliwości rodzica, spójności i skuteczności w zaspokajaniu potrzeb dziecka.
  - b) Przywiązanie lękowo-unikające – dzieci czują się związane z opiekunem, a jednocześnie nie mogą liczyć na zaspokojenie wszystkich swoich potrzeb.
  - c) Przywiązanie lękowo-ambiwalentne – dzieci mają problem z zaufaniem rodzicom, jednocześnie przywierają i odtrącają ich. W tym przypadku może pojawić się odwrócenie ról, czyli dziecko opiekuje się rodzicami.
  - d) Przywiązanie lękowo-zdezorganizowane (zdezorientowane) – w tym stylu przywiązania dziecko doświadcza nadmiernie obciążających sytuacji oraz odrzucenia a nawet agresji ze strony rodziców.
- 3) Znaczenie stylu przywiązania dla funkcjonowania dziecka. Cykl rozwoju przywiązania u dzieci. W tym punkcie podkreślono, że tylko pierwszy styl przywiązania (ufny styl przywiązania) jest korzystny zarówno dla dziecka, jak i rodzica.
  - 4) Czynniki zaburzające rozwój więzi/przywiązania. Dzieci są narażone na liczne sytuacje, które grożą im zerwaniem przywiązania lub uniemożliwiają jego powstanie. Niektórym z nich można zapobiec, innym – nie. Zaburzenia dotyczą bliskich społecznych relacji dziecka.
  - 5) Dziecko pozbawione przywiązania – lista objawów, symptomy RAD. W tym punkcie omówiono symptomy RAD oraz 2 typy zaburzeń rozwoju:
    - a) I typ: dominują zahamowania w relacjach z ludźmi. Relacje skupiają się na jednej lub kilku osobach dorosłych – w tym na rodzicach - i są naznaczone ambiwalencją lub nadmierną czułością.
    - b) II typ brak zahamowań, np. podchodzenie do obcych ludzi w poszukiwaniu uczucia, ukojenia lub zaspokojenia potrzeb społecznych.
  - 6) Ogólne zasady postępowania z dzieckiem z RAD. Zasady te powinny opierać się przede wszystkim na wczesnej diagnozie, umieszczeniu dziecka w bezpiecznym otoczeniu, nauczaniu rodziców odpowiednich umiejętności, skoncentrowaniu się na funkcjonowaniu rodziny, jej umiejętnościach radzenia sobie, współpracy grona specjalistów z rodzicami/opiekunami.
  - 7) Metodyka wspierania rozwoju dziecka z RAD (metodyka pracy z dzieckiem i rodziną/opiekunem). Jednym ze sposobów nawiązania więzi z dzieckiem/nastolatkiem z zespołem RAD może być pozwolenie dziecku na regres, czyli korzystanie z formy bliskości z rodzicem/opiekunem.
  - 8) Skuteczne metody w wychowaniu dziecka z RAD. Opiekunowie spełniają kluczowe funkcje w procesie zdrowienia. Dają wyraz bezwarunkowo

- pozytywnej postawie względem dziecka, patrząc dalej niż na jego zachowania, żeby dostrzec uczucia i niezaspokojone potrzeby.
- 9) RAD a uzależnienia u dzieci i młodzieży – strategie radzenia sobie z trudnymi emocjami. W tym punkcie przytoczono wskazówki pomagające panować nad trudnym zachowaniem oraz omówiono jak sobie radzić z uzależnieniem dziecka z RAD.
  - 10) Jak diagnozować RAD? Trudności i wyzwania. Przykłady dobrych praktyk. Prowadząca szkolenie omówiła studium przypadków ze swojej codziennej pracy.

Podczas szkolenia przeprowadzono również pracę w grupach mieszanych, która oparta była na bazie autentycznych przypadków. Celem warsztatu było uwydatnienie potrzeb pracy nad syndromem RAD.

W ramach zadań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego co roku przyznaje dotację na realizację zadania pn. „Podnoszenie kwalifikacji pracowników lecznictwa odwykowego w województwie warmińsko-mazurskim”. Z dofinansowania szkoleń podnoszących kwalifikacje korzystają także osoby zajmujące się leczeniem uzależnień od innych substancji psychoaktywnych.

W roku 2019, w wyniku dotacji przekazanej Szpitalowi Psychiatrycznemu SPZOZ w Węgorzewie (WOTUW Giżycko), kwalifikacje zawodowe podwyższyło 5 pracowników lecznictwa uzależnień (Studium Terapii Uzależnień). Poza dofinansowaniem szkoleń indywidualnych, zorganizowano konferencję szkoleniową dla dyrektorów i kierowników placówek lecznictwa odwykowego – „dialog motywujący w pomaganiu”. Konferencja miała na celu upowszechnienie nowych narzędzi w niesieniu pomocy osobom uzależnionym, z czego jednym ze skuteczniejszych jest dialog motywujący. Polega na współpracy z klientem (nie na konfrontacji) i ma za zadanie doprowadzić do zmiany najlepszej dla danej osoby. W konferencji udział wzięło 28 osób³⁴.

Realizując ustawowe zadania z zakresu pomocy społecznej określone w art. 21 pkt 2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019 r., poz. 1507 ze zm.) dotyczące organizowania szkoleń zawodowych kadr pomocy społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie zorganizował w 2019 roku 11 szkoleń (z 8 obszarów tematycznych) dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej (ośrodków pomocy społecznej, domów pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie, środowiskowych domów samopomocy, placówek opiekuńczo-wychowawczych).

---

³⁴ Sprawozdanie z realizacji w 2019 roku „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018 – 2022”

Dwa spośród wszystkich przeprowadzonych szkoleń dotyczyły *stricto* innowacyjnych metod pracy z rodziną. Celem szkoleń pt. „Podstawy terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach” było zapoznanie uczestników z podstawowymi założeniami TSR, językiem pomagania, nabycie podstawowych umiejętności związanych z TSR. W dwóch trzydniowych szkoleniach uczestniczyły łącznie 52 osoby (pracownicy: ośrodków pomocy społecznej, środowiskowych domów samopomocy, domów pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych).

4.3. Promocja i upowszechnianie „dobrych praktyk” w zakresie wspierania rodziny

Działania, które przyniosły najlepsze efekty w zakresie wspierania rodziny, w tym dobre przykłady realizowanych projektów w ramach RPO WiM 2014-2020 były systematycznie promowane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie: www.warmia.mazury.pl w zakładce POLITYKA SPOŁECZNA.

Innowacyjne i skuteczne rozwiązania w pracy z rodziną były także promowane w trakcie różnego rodzaju konferencji, seminariów i spotkań organizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, m.in. w trakcie Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny oraz w Biuletynie Rady ds. Rodzin.

Z badania ROPS III wynika, iż przede wszystkim jako dobre praktyki rozwijana jest współpraca międzyinstytucjonalna i interdyscyplinarna podmiotów działających na rzecz rodziny (opisane w działaniu 2.1. „Programu”). Pozostałe przedsięwzięcia w ramach „dobrych praktyk” wyszczególnione w badaniu to: organizacja spotkań, konferencji i prowadzenie kampanii (opisane dalej w działaniu 4.4. „Programu”), realizacja projektów, korzystanie ze wzajemnych szkoleń i spotkań (np. PCPR dla OPS) wizyta studyjna w Turynie w ramach projektu „Model edukacji finansowej i mikroprzedsiębiorczości dla CIS w Elblągu” (Lider NGO we współpracy z MOPS Elbląg). Ponadto Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynku prowadzi Bazę dobrych praktyk, a w Szczytnie 19 podmiotów działa na rzecz rodziny w ramach Szczycieńskiej Karty Dużej Rodziny.

W opisach działań badanych jednostek nakreślił się projektowy profil „dobrych praktyk”. Zakres nawiązywania współpracy w ramach realizacji projektów jest zróżnicowany i obejmuje zarówno JST jak również NGO's. Różne jest też źródło finansowania podejmowanych działań, w tym m.in. RPO WiM 2014-2020, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020 i Narodowy Instytut Wolności-Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.

4.4. Organizowanie seminariów, konferencji w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

Seminaria, konferencje, kampanie oraz spotkania i szkolenia kadry jednostek wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej odbywają się na każdym szczeblu samorządowym. W 2019 roku dużą aktywnością wykazały się zarówno gminy, jak i powiaty. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zorganizował Wojewódzką Konferencję z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego (opisana w działaniu 2.4. „Programu”).

Wyniki badania ROPS III wskazują, iż w ramach działań podejmowanych na rzecz rodziny ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie włączały się w Ogólnopolską Kampanię „Biała Wstążka” (kampania mająca na celu zatrzymanie przemocy wobec kobiet), inicjatywy Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, jak również w obchody Dnia Rodzicielstwa Zastępczego oraz Dnia Seniora. W ramach powyższych działań w całym województwie w 2019 roku odbyło się 30 inicjatyw.

4.5. Wyróżnianie samorządów za kompleksowe podejście do pracy z rodziną

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego dziękuje pracownikom pomocy i integracji społecznej, a także aktywnym liderom organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego za ich pracę, przyznając *Nagrody i Wyróżnienia Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego za wybitne osiągnięcia w dziedzinie pomocy i integracji społecznej.*

Indywidualne nagrody oraz wyróżnienia przyznawane są corocznie od 2001 roku pracownikom pomocy i integracji społecznej, a także aktywnym liderom organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego. Od 2014 roku przyznawane są również nagrody zespołowe - otrzymują je jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej czy organizacje pozarządowe.

Ideą inicjatywy jest promocja nowoczesnych oraz twórczych rozwiązań w dziedzinie pomocy i integracji społecznej, w szczególności za:

- ✓ działania w zakresie kompleksowej pomocy osobom i rodzinom, prowadzącej do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie;
- ✓ wspieranie społecznej i zawodowej aktywności w zaspokajaniu potrzeb życiowych rodzin;
- ✓ wypracowywanie i wdrażanie innowacyjnych metod pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym;
- ✓ aktywizację społeczności lokalnych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, w tym organizowanie przedsięwzięć mających na celu integrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze środowiskiem lokalnym;

- ✓ inicjowanie i wdrażanie programów służących zapobieganiu problemom społecznym, w tym m.in. na rzecz wsparcia rodzin, aktywizacji osób starszych, wyrównywania szans edukacyjnych i zawodowych młodzieży, osób niepełnosprawnych, osób bezrobotnych, rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy, wychodzenia z bezdomności;
- ✓ realizowanie projektów integracji społecznej skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- ✓ wspieranie działalności sektora ekonomii społecznej;
- ✓ wdrażanie kompleksowych, nowatorskich rozwiązań we współpracy wielu podmiotów w dziedzinie pomocy i integracji społecznej.

Pośród laureatów *Nagród i Wyróżnień* w 2019 roku znalazły się również osoby i jednostki zaangażowane w sferę wspierania rodziny i pracy z rodziną. Nagrody otrzymali:

- Elżbieta Orłowska – dyrektor Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Olsztynie,
- Danuta Plucińska – dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Biskupcu,
- Ryszard Pruszyński – dyrektor Domu Pomocy Społecznej w Węgorzewie,
- Dorota Siwicka – dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kętrzynie.

Indywidualne wyróżnienia zostały przyznane następującym osobom:

- Ewa Gronowska – kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Świętajnie,
- Barbara Jastrzębowska – kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Janowie,
- Iwona Dorota Kuczyńska – specjalista pracy socjalnej w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Lubominie,
- Alicja Maria Majewska – zastępca dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach,
- Krzysztof Marian Marusiński – prezes Mazurskiego Stowarzyszenia Aktywności Lokalnej w Orzyszu,
- Anna Pijaczyńska – dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie,
- Kamil Purłan – prezes Fundacji „Projekt ARCHE”,
- Krzysztof Grablewski – prezes Zarządu Fundacji Elbląg – Fundusz Lokalny Regionu Elbląskiego.

Nagrody zespołowe otrzymał m.in. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynku oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostródzie.

4.6. Uświadamianie samorządom korzyści społecznych i ekonomicznych wynikających ze wspierania rodziny biologicznej

Program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022 duży nacisk kładzie na działania wspomagające rodzinę w prawidłowym funkcjonowaniu

i wychowywaniu dzieci, przeciwdziałające powstawaniu problemów lub pozwalające rozwiązywać je we wczesnym okresie ich pojawiania się.

Również w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 w obszarze PI 9iv - Ułatwienie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych zaplanowano wsparcie ukierunkowane na ułatwienie osobom wykluczonym i/lub zagrożonym wykluczeniem społecznym dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.

W całym okresie programowania w województwie upowszechniane są przedsięwzięcia na rzecz rodzin, mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Istnieje możliwość dostępu do usług społecznych, umożliwiających integrację społeczną oraz aktywizację społeczno-zawodową. Przedsięwzięcia zaplanowane w ramach RPO WiM 2014-2020 pozwalają wyeliminować dysfunkcje osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Szczególnie wsparcie rodziny (np. m.in. poprzez poradnictwo rodzinne, pokrycie kosztów asystenta rodzinnego, koordynatora pieczy zastępczej, skierowanie i sfinansowanie terapii psychologicznej dla rodzin) ma pomagać również w aktywniejszym udziale w życiu społecznym oraz powrocie na rynek pracy.

Ekonomicznymi korzyściami wynikającymi z wdrażania projektów RPO WiM 2014-2020 może być przede wszystkim zmniejszenie się ilości pobieranych świadczeń społecznych i socjalnych. Idąc dalej tym torem można zauważyć pewną zależność: im lepiej funkcjonować będą rodziny w województwie warmińsko-mazurskim, tym mniej dzieci trafi do pieczy zastępczej, co z punktu ekonomicznego jest korzystniejsze dla budżetu państwa.

4.7. Włączenie otoczenia rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze do działań profilaktycznych i integracyjnych przez samorządy lokalne z wykorzystaniem finansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020

W roku 2017-2019 Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, głównie poprzez redystrybuowanie środków Unii Europejskiej, wpierał inicjatywy na rzecz aktywizacji zawodowej osób i rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji socjalno-bytowej, a także na rzecz otoczenia społecznego osób bezrobotnych (ze szczególnym uwzględnieniem członków rodzin i in. osób zależnych).

Projekty w ramach Osi priorytetowej 11

Działanie 11.1 Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie

Interwencje w ramach *Działania 11.1.* realizowane mają być poprzez wdrażanie kompleksowych i zindywidualizowanych programów ukierunkowanych

na aktywizację społeczno-zawodową osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym z wykorzystaniem instrumentów aktywizacji zawodowej, społecznej, edukacyjnej czy zdrowotnej. Dzięki zastosowaniu instrumentów aktywnej integracji osoby te zwiększą swoje szanse na przywrócenie możliwości lub zdolności do zatrudnienia.

W ramach tego *Działania* wspierane są także usługi, świadczone przez podmioty integracji społecznej, takie jak centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej oraz podmioty działające na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza). Podmioty te świadczą kompleksowe usługi społeczno-zawodowe, osiągając wysoką skuteczność w poprawie sytuacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na rynku pracy.

W 2019 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej podpisał 116 umów na kwotę 93 734 233,73 zł (w tym 7 umów z Jednostkami Samorządu Terytorialnego na łączną kwotę 4 279 711,81 zł). W ramach ww. umów zaplanowano objąć wsparciem 5 704 osób (w tym 252 osoby w ramach projektów JST). Zgodnie ze stanem na koniec roku 2019 wsparciem w ramach projektów objęto 2 981 osób (w tym 121 osób w ramach projektów JST).

Działanie 11.2 Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym

Wsparcie w ramach *Działania 11.2* ukierunkowane jest na ułatwienie osobom zagrożonym ubóstwem lub wykluczeniem społecznym dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług opieki zdrowotnej i społecznej. W zakresie usług opieki zdrowotnej realizowane mają być przedsięwzięcia zmierzające do rozwiązywania problemów wad rozwojowych u dzieci, rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i niepełnosprawnych oraz zapobiegania próchnicy wśród dzieci. Ponadto, z uwagi na wysoką w województwie zachorowalność kobiet na raka szyjki macicy, zaplanowano podjęcie działań profilaktycznych, zapobiegających zachorowaniu w wieku dorosłym.

W zakresie usług społecznych realizowane są przedsięwzięcia mające na celu wsparcie rodzin dysfunkcyjnych, ukierunkowane przede wszystkim na kształtowanie postaw prospołecznych i odpowiedzialnego rodzicielstwa (np. m.in. poprzez poradnictwo rodzinne, pokrycie kosztów asystenta rodzinnego, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, skierowanie i sfinansowanie terapii psychologicznej dla rodzin, pomoc w rozwiązywaniu problemów opiekuńczo-wychowawczych) oraz pomoc w aktywnym udziale w życiu społecznym oraz powrocie na rynek pracy.

W 2019 roku w ramach *Działania 11.2* Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego dofinansował 107 projektów na łączną kwotę

62 784 540,56 zł (w tym 38 projektów Jednostek Samorządu Terytorialnego na łączną kwotę 23 882 903,39 zł). Wsparciem w ramach projektów zaplanowano objąć 8 126 osób (w tym 2 564 osoby w ramach projektów JST). Zgodnie ze stanem na koniec roku 2019 wsparciem w ramach projektów objętych zostało 5 759 osób (w tym 1 940 osób w ramach projektów JST).

Działanie 11.3 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia

W ramach *Działania 11.3* możliwe było realizowanie projektów ukierunkowanych na wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia. W 2019 roku w ramach tego *Działania* Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego dofinansował 4 projekty na łączną kwotę 46 467 625,47 zł. Wsparciem w ramach projektów zaplanowano objąć 1 025 osób. Zgodnie ze stanem na koniec roku 2019 wsparciem w ramach projektów objęte zostały 454 osoby.

4.8. Inicjowanie tworzenia sieci/partnerstw podmiotów współpracujących na rzecz rodziny w środowisku lokalnym

Z danych uzyskanych z badania ROPS III wynika, że najczęściej wskazywanymi podmiotami i specjalistami, z którymi współpracowały jednostki pomocy społecznej w roku 2019 były: powiatowe centra pomocy rodzinie, inne ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, szkoły, przedszkola, sądy, policja, związek harcerstwa polskiego, zespół opieki zdrowotnej, zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, ośrodki kultury, pedagog szkolny oraz kuratorzy sądowi. Ośrodki pomocy społecznej nawiązały również współpracę z Kuratorium Oświaty, poradniami terapii uzależnień, Ośrodkiem Wczesnej Interwencji, świetlicami środowiskowymi, świetlicami socjoterapeutycznymi, Klubami Integracji Społecznej, Centrami Integracji Społecznej, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej, Polskim Czerwonym Krzyżem, Hufcami Pracy, Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego.

Dane z powiatowych centrów pomocy rodzinie w ramach monitoringu *Programu* (odpowiedzi z 21 PCPR) wykazują, że najczęstszymi podmiotami łączącymi się w partnerstwa były: instytucje oświatowe i zdrowotne, Gminny Punkt Interwencji Kryzysowej Rodziny, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny, stowarzyszenia na rzecz pomocy społecznej.

4.9. Monitorowanie zmian zachodzących w środowiskach lokalnych w zakresie reagowania na potrzeby rodzin

Coroczny monitoring wdrażania „Programu” prowadzony jest poprzez analizę dostępnych sprawozdań i raportów na poziomie wojewódzkim, w tym również na podstawie materiałów ROPS, m.in. oceny zasobów pomocy społecznej i badań ankietowych jednostek pomocy społecznej województwa. Opracowany na podstawie zebranych danych raport z monitoringu wdrażania „Programu” zatwierdza Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Analiza w ramach monitoringu prowadzona jest szczególnie pod kątem zapewnienia adekwatnego do potrzeb lokalnych wsparcia rodziny oraz rozwoju pieczy zastępczej. Działania wynikające z „*Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022*” mają na celu przede wszystkim tworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny i prawidłowego jej funkcjonowania oraz rozwoju form pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim.

Program gminny opracowywany jest na okres 3 lat i po jego upływie powinien zostać oceniony i na tej podstawie, z uwzględnieniem zaistniałych zmian, jak również doświadczeń związanych z realizacją poprzedniego programu, opracowany powinien być nowy. „Jak wynika z treści art. 179 ust. 2 komentowanej ustawy, wójt (burmistrz, prezydent miasta) co roku przedstawia organowi stanowiącemu gminy potrzeby związane z realizacją zadania, a potrzeby te uwzględniane są przy przyjmowaniu przedmiotowego programu, a zatem w trakcie realizacji program może być modyfikowany i dostosowywany do zmieniających się uwarunkowań jego realizacji i sytuacji występującej w danej gminie. Postanowienia nowego programu będą zatem musiały uwzględniać nie tylko doświadczenia wynikające z realizacji dotychczasowego programu, lecz także związane z realizacją poszczególnych elementów strategii rozwiązywania problemów społecznych gminy”³⁵.

Z uwagi na fakt, iż elementem składowym programów powiatowych jest zamieszczany w nich coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych w danym powiecie, niezbędny jest monitoring wdrażania programów. „Jest to unormowanie o charakterze szczególnym i powinno uwzględniać potrzeby ujawniające się w danym powiecie. Z uwagi na to, że program ten opracowywany jest na 3-letni okres, a życie publiczne wprowadza zmiany, zatem można przewidzieć, że w danym okresie wystąpią sytuacje uzasadniające korektę przyjętego programu”³⁶.

---

³⁵ S. Nitecki, A. Wilk, Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Komentarz, Warszawa 2016, art. 176

³⁶ Zob. tamże, art. 180

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 4

Tabela 7 Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 4

Wyszczególnienie	2018	2019
Liczba osób pracujących z rodziną uczestniczących w szkoleniu w zakresie metod pracy z rodziną*	50	52

* Wskaźnik monitorowany od 2018 roku. Dotyczy liczby osób przeszkolonych w zakresie TSR

Dane: Sprawozdanie z realizacji szkoleń dla kadry jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej przeprowadzonych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko – Mazurskiego w Olsztynie od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 roku

CEL SZCZEGÓŁOWY 5 Poprawa infrastruktury oraz wzrost liczby kadry specjalistycznej podmiotów wspierających rodzinę naturalną i zastępczą

Podjęcie pracy z rodziną mającą trudności opiekuńczo-wychowawcze przez asystenta rodziny i wczesna interwencja specjalistów wszystkich instytucji może przyczynić się do poprawy funkcjonowania rodzin i tym samym oddalenia ryzyka umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Dlatego też kluczowe jest posiadanie przez gminy odpowiedniego zaplecza specjalistycznej kadry pracującej z rodziną.

Usługi specjalistyczne świadczone są w jednostkach pomocy społecznej na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Stan infrastrukturalny wybranych jednostek w latach 2017-2019 prezentuje Tabela poniżej.

Tabela 8 Wybrane instytucje infrastruktury pomocy społecznej w latach 2017-2019

L.p.	Rodzaj placówek	2017		2018		2019	
		Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba placówek	Liczba miejsc
1.	Ośrodki adopcyjne	1+2 filie	-	1+2 filie	-	1+2 filie	-
2.	Placówki świadczące usługi w zakresie interwencji kryzysowej	17	-	17	-	13	
3.	Jednostki i punkty poradnictwa specjalistycznego w tym rodzinnego	28	-	25	-	30	-
4.	Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	6	106	4	57	4	64
5.	Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	3	55	3	55	3	55

Dane w latach 2017-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2018 Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane za rok 2019: Infrastruktura pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego stan na dzień 31.12.2019 r.

Działania podjęte w zakresie Celu szczegółowego 5:

5.1. Inicjowanie działań na rzecz wzrostu liczby zatrudniania specjalistycznej kadry w jednostkach wspierających rodzinę

Na poziomie gminy zadania związane ze wspieraniem rodziny i pieczą zastępczą realizowane są w szczególności przez asystentów rodziny. Dane nt. specyfiki dynamiki zatrudniania asystentów rodziny zostały przedstawione w ramach działania 2, I celu szczegółowego *Programu* w niniejszym Raporcie.

Istotną kwestią wzrostu zatrudnienia asystentów rodziny jest inkluzywność form zatrudnienia. Umowa o pracę stanowi dominujący rodzaj umowy jako podstawy zatrudnienia asystentów rodziny w województwie warmińsko-mazurskim, co też odpowiada tendencji ogólnopolskiej. W całym kraju w 2018 roku na umowę o pracę zatrudnionych było 85% asystentów rodziny. Pozostałe 15% pracowało na podstawie umowy o świadczenie usług (zlecenie na podstawie umowy cywilno-prawnej)³⁷. W odniesieniu do 2018 roku wskaźnik zatrudnienia w oparciu o umowę o pracę wzrósł zarówno w województwie, jak i w całym kraju.

W 2019 roku w województwie warmińsko-mazurskim większość - 152 asystentów rodziny było zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w systemie zadaniowego czasu pracy, a 23 zatrudnionych na podstawie umów o świadczenie usług. W stosunku do 2018 roku liczba asystentów zatrudnionych na podstawie umowy o pracę wzrosła (149 asystentów w 2018 roku). Na 175 asystentów rodziny w województwie, 173 było zatrudnionych przez jednostkę organizacyjną samorządu terytorialnego (w tym 171 przez ośrodek pomocy społecznej), a 2 przez inny podmiot na zlecenie gminy.

Wykonywanie pracy w ramach umowy cywilno-prawnej w ocenie asystentów rodziny stanowi barierę w jego pracy w wielu aspektach³⁸. Zatrudnianie asystentów rodziny na umowę o pracę od 2017 roku jest promowane w rządowym Programie Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej. Preferencja ta dotyczy wysokości dofinansowania (przy umowie o pracę dofinansowanie z budżetu państwa do 67%, przy umowie zleceniu – do 50%), jak również zasady preferencyjnego traktowania w kolejnym roku tych gmin, które zdecydują się na skorzystanie z umowy o pracę w 100%. Program dofinansowania zatrudnienia asystentów rodziny realizowany jest od 2012 roku. Okres dofinansowania z budżetu państwa zadań JST w zakresie między innymi zatrudnienia asystenta rodziny został w roku 2017 przedłużony

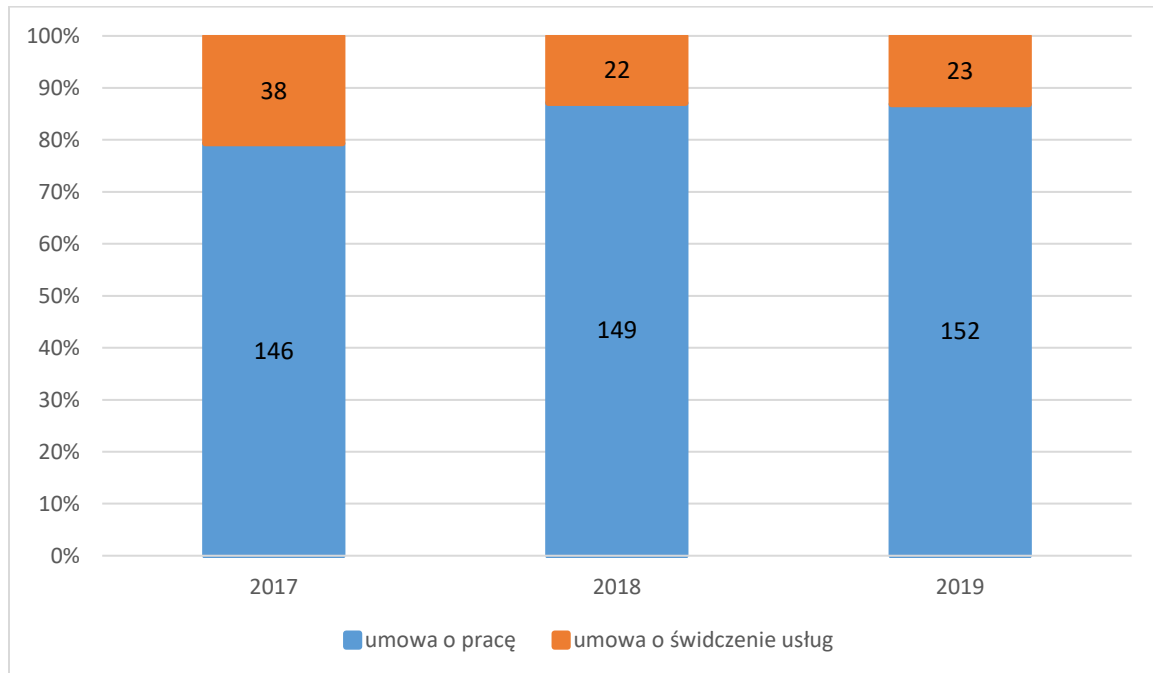
---

³⁷ Zob. Informacja Rady Ministrów o realizacji w roku 2018 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111 i 924), s 4

³⁸ Funkcjonowanie asystentów rodziny w świetle ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Informacja NIK o wynikach kontroli Nr ewid. 35/2015/P/14/048/KPS, Warszawa 2015, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,8713,vp,10837.pdf>, ss. 17 i 19-21

o kolejne 5 lat (obecnie zatem do roku 2022). Finansowanie pracy asystentów rodziny w zakresie Ustawy o wspieraniu rodziny oraz Ustawy „Za życiem” odbywa się ze środków ww. Programu rządowego oraz Funduszu Pracy³⁹.

Wykres 8 Formy zatrudnienia asystentów rodziny w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2019

Dane w latach 2017-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2018 Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane za rok 2019: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres 01.07.2019 r. - 31.12.2019 r.

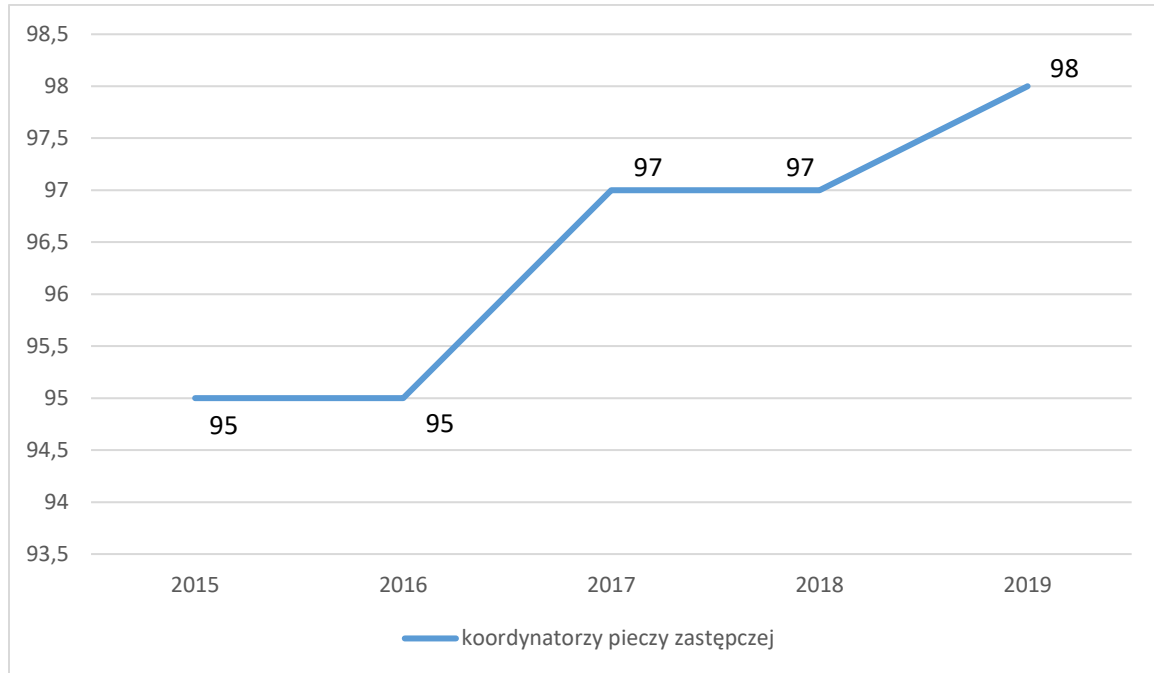
Rodziny zastępcze i prowadzący rodzinne domy dziecka mogą zostać objęci opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Objęcie opieką następuje na wniosek rodziny zastępczej/ prowadzącego rodzinny dom dziecka. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej zatrudniony jest przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej na warunkach określonych w Ustawie o wspieraniu rodziny.

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności udzielanie pomocy rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji ich zadań w zakresie sprawowania pieczy zastępczej. Liczba koordynatorów pieczy zastępczej zatrudnianych na zasadach

³⁹ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej: Więcej asystentów rodziny na etacie, <https://www.gov.pl/web/rodzina/wiecej-asystentow-rodziny-na-etacie> oraz Program Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/program-asystent-rodziny-i-koordynator-rodzinnej-pieczy-zastepczej>, dostęp z 28.05.2020 r.

określonych Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w latach 2015 i 2016 wynosiła 95, natomiast w latach 2017-2019 wzrosła do 98.

Wykres 9 Liczba koordynatorów pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2015-2019

Dane w latach 2015-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2018 Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane za rok 2019: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań (...) za okres 01.07.2019 r.-31.12.2019 r.

Coroczne monitoringi wdrażania programowych działań na rzecz wspierania rodziny na poziomie wojewódzkim (edycja 2013-2017 porównawczo oraz obecna 2018-2022) pozwoliły na prześledzenie stanu zatrudnienia kadry w OPS i PCPR, a tym samym dostępności usług specjalistów. Zatrudnienie specjalistów w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2019 prezentuje Tabela poniżej.

Tabela 9 Liczba specjalistów w jednostkach pomocy społecznej w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2019

Wyszczególnienie:	2017	2018	2019
Pedagodzy	44	43	39
Psycholodzy	69	70	61
Terapeuci	45	50	47
Inni	132	149	124

Dane w latach 2017-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2018 Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane w za rok 2019 na podstawie badania ROPS III (dane OPS)

Usługi specjalistyczne świadczone są w jednostkach pomocy społecznej na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, niemniej powyższe dane wskazują, iż ze względu na ograniczony dostęp do specjalistów działających w zakresie wspierania rodziny.

W roku 2019 na spotkaniach informacyjnych w ramach RPO WiM 2014-2020, wskazywano na możliwości finansowania w zakresie zatrudnienia specjalistycznej kadry wspierającej rodzinę i dziecko.

5.2. Uświadamianie potrzeby systematycznego podnoszenia kwalifikacji kadry instytucji wspierających rodziny (studia podyplomowe, szkolenia, kursy, warsztaty)

Jak już wspomniano, w opisie realizacji działania 4.2. „Programu” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, realizując swoje zadanie wynikające z Ustawy o pomocy społecznej, w 2019 roku zorganizował 11 szkoleń dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, w tym dla kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Cztery szkolenia w 2019 roku odbyły się w formie trzydniowej, trzy w formie dwudniowej, a jedno było szkoleniem jednodniowym. Przeszkolono łącznie 474 osoby (na podstawie znajdujących się w dokumentacji szkoleniowej list obecności). Dwa szkolenia, niewymienione w opisie działania 4.2. „Programu” skierowane do kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych dotyczyły tematu „Wypalenie zawodowe – profilaktyka, komunikacja interpersonalna, analiza reakcji na sytuacje stresowe”.

Badanie ROPS III wykazało, iż w roku 2019 77 ośrodków pomocy społecznej oraz wszystkie powiatowe centra pomocy rodzinie z terenu

województwa warmińsko-mazurskiego przeszkoliło swoją kadrę w zakresie pracy z rodziną.

5.3. Inicjowanie poprawy warunków infrastrukturalnych umożliwiających odpowiednią jakość udzielanych usług

W 2018 roku Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego pełniący funkcję Instytucji Zarządzającej dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, ogłosił nabór wniosków o dofinansowanie w ramach *Działania 9.2. Infrastruktura socjalna*. Konkurs rozpoczął się 29 czerwca 2018 r. (wnioski można było składać do 28 września 2018 r.). W ramach rozstrzygnięcia konkursu do dofinansowania wybrano 8 projektów. Dwa z nich ściśle dotyczą sfery wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej:

- ✓ Powiat Elbląski: tytuł projektu „Przebudowa istniejącego budynku na mieszkanie dla wychowanków placówki opiekuńczo-wychowawczej”
- ✓ Gmina Barczewo: tytuł projektu „Zmiana sposobu użytkowania budynku kotłowni na budynek usług publicznych – świetlicę wiejską w miejscowości Niedźwiedź”.

W 2019 roku ogłoszono kolejny nabór, w ramach którego złożono 17 wniosków. W ramach przedmiotowego konkursu mogły zostać dofinansowane m.in.: inwestycje w infrastrukturę (z wyłączeniem budowy nowych obiektów) podmiotów świadczących usługi z zakresu aktywizacji dzieci i młodzieży ze środowisk najuboższych zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa (np. centra aktywności lokalnej, świetlice środowiskowe, młodzieżowe kluby integracji społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki opiekuńczo-terapeutyczne), sprzyjających zmianom zachowań społecznych – wraz z wyposażeniem.

5.4. Inicjowanie tworzenia placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie opiekuńczej w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych, specjalistycznej i w formie pracy podwórkowej, realizowanej przez wychowawcę

W ramach wsparcia rodziny ustawodawca przewidział również działania skierowane do dziecka. Może ono zostać objęte opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego. Placówkę wsparcia dziennego prowadzi gmina lub podmiot, któremu gmina zleciła realizację tego zadania, bądź też podmiot, który uzyskał zezwolenie wójta.

Zarówno w okresie obowiązywania Programu 2013-2017 jak i obecnie w województwie warmińsko-mazurskim nieprzerwanie istniały placówki wsparcia dziennego w postaci: świetlic środowiskowych, świetlic terapeutycznych i socjoterapeutycznych.

Poniżej w Tabeli przedstawiono zestawienie obrazujące szczegółowo liczbę świetlic środowiskowych oraz terapeutycznych i socjoterapeutycznych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2019.

Tabela 10 Wybrane placówki wsparcia dziennego w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2019

Rok	Świetlice środowiskowe		Świetlice terapeutyczne i socjoterapeutyczne	
	Liczba świetlic	Liczba miejsc	Liczba świetlic	Liczba miejsc
2017	74	2351	20	643
2018	67 ↓	2112	17 ↓	569
2019	53	1379	17	421

Dane w latach 2017-2018 na podstawie Raportu z monitoringu wdrażania w 2018 roku Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022. Dane w roku 2019: Infrastruktura pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego stan na dzień 31.12.2019 r.

Od 2018 roku liczba placówek wsparcia dziennego w województwie spada. Ponadto Raport z monitoringu wdrażania w latach 2017-2018 Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2017-2021 wskazuje na zbyt małą liczbę placówek wsparcia dziennego i miejsc aktywizacji dzieci i młodzieży w formach pozaszkolnych. Należałoby inicjować działania na rzecz tworzenia placówek wsparcia dziennego i miejsc aktywizacji dzieci i młodzieży poprzez tworzenie świetlic środowiskowych o bardzo atrakcyjnych i nowoczesnych programach społeczno-edukacyjnych sprzyjających rozwojowi zainteresowań dzieci i młodzieży.

Badanie ROPS III wykazało, iż w 2019 roku na terenie województwa warmińsko-mazurskiego powstało 6 nowych podmiotów działających w zakresie wspierania rodziny. Były to: nowa siedziba klubu integracji społecznej (Iława), Klub dziecięcy (Piecki), klub wsparcia rodziny (Lidzbark Warmiński), klub rodziny (Nowe Miasto Lubawskie), żłobek miejski (Kisielice) oraz mieszkanie chronione (Ełk). Spośród wszystkich nowopowstałych utworzenie 5 było finansowane ze środków RPO WiM 2014-2020.

5.5. Upowszechnianie informacji na temat możliwych do osiągnięcia efektów dzięki zleceniu przez samorządy zadań z zakresu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej podmiotom niepublicznym

W zakresie działań na rzecz rodziny w 2019 roku Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zlecił organizacjom pozarządowym m.in. następujące zadania:

- Katolickie Stowarzyszenie „CIVITAS CHRISTIANA” – oddział w Olsztynie: wydanie dwóch numerów biuletynu promującego działania w ramach

- XXI Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, tj. biuletynu inauguracyjnego i biuletynu podsumowującego XXI Warmińsko-Mazurskie Dni Rodziny,
- Stowarzyszenie Pomagaj-My w Bartoszczach realizowało zadanie zlecone: „Funkcjonuję samodzielnie”, w którym udział wzięło 25 dzieci niepełnosprawnych oraz ich rodzice ok. 25 osób,
  - Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie „Sukurs” realizowało zadanie zlecone: „Program dla rodzin z problemem przemocy w przebiegu choroby uzależnienia od alkoholu oraz współistniejącego współuzależnienia”,
  - Fundacja Instytut Badań i Edukacji Społecznej realizowała zadania: „Zorganizowanie konferencji upowszechniającej dobre praktyki w zakresie skutecznych metod przeciwdziałania przemocy w rodzinie” oraz „Zorganizowanie i przeprowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnej poświęconej przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet w dniach 1 listopada-10 grudnia”.

Natomiast samorządy lokalne gmin i powiatów zleciły organizacjom pozarządowym następujące zadania:

Braniewo:

- ✓ prowadzenie dwóch placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz rodzinnego domu dziecka;

Nidzica:

- ✓ prowadzenie placówki wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym;

Ostróda:

- ✓ prowadzenie profilaktycznej działalności edukacyjnej, szkoleniowej, treningowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży w tym prowadzenie zajęć pozalekcyjnych,
- ✓ Klub Dobrego Rodzica,
- ✓ prowadzenie zajęć sportowych z programem profilaktycznym dla dzieci i młodzieży,
- ✓ zajęcia edukacyjne dla rodziców uczniów szkół podstawowych z terenu miasta Ostróda, dot. profilaktyki używania środków psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych i innych aktualnych zachowań problemowych wśród dzieci i młodzieży,
- ✓ świadczenie pomocy w zakresie poradnictwa psychologicznego i prawnego osobom uzależnionym i współuzależnionym oraz rodzinom dotkniętym problemem przemocy domowej,
- ✓ szkolenie dzieci i młodzieży poprzez udział w zajęciach sportowych i upowszechnianie kultury fizycznej,
- ✓ organizacja XV Miejskich Dni Rodziny w Ostródzie;

Szczytno:

- ✓ organizacja wypoczynku z programem terapeutycznym dla dzieci i młodzieży w miejscu zamieszkania,
- ✓ organizacja wypoczynku z programem terapeutycznym dla dzieci i młodzieży poza miejscem zamieszkania, prowadzenie świetlicy socjoterapeutycznej jako placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, w tym na dożywianie oraz prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych, organizacja przeglądów muzycznych,
- ✓ wydawanie jednego gorącego posiłku oraz żywności z programów pomocowych;

Olecko:

- ✓ prowadzenie świetlic opiekuńczo-wychowawczych;

Bartoszyce:

- ✓ udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe pomocy psychologicznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
- ✓ prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych,
- ✓ prowadzenie działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych⁴⁰.

Badanie ROPS III wykazało, iż realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej powierzono 34 podmiotom niepublicznym.

5.6. Systematyczne aktualizowanie bazy instytucji i placówek świadczących pomoc rodzinie na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, zamieszczonej na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w roku 2019, podobnie jak w latach ubiegłych przeprowadził inwentaryzację infrastruktury pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego. Infrastruktura pomocy społecznej umieszczona jest na stronie internetowej <https://warmia.mazury.pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/5477-infrastruktura-pomocy-spoecznej-stand-na-31-grudnia-2019>. Zawiera ona wykaz instytucji, placówek i organizacji pozarządowych świadczących pomoc rodzinie na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, tj.:

- ✓ Domy pomocy społecznej
- ✓ Rodzinne domy pomocy
- ✓ Placówki zapewniające całodobową opiekę z art. 67

---

⁴⁰ Dane: badanie ROPS III

- ✓ Ośrodki adopcyjne
- ✓ Ośrodki interwencji kryzysowej
- ✓ Poradnictwo specjalistyczne
- ✓ Mieszkania chronione
- ✓ Ponadgminne środowiskowe domy samopomocy
- ✓ Gminne środowiskowe domy samopomocy
- ✓ Dzielne domy pomocy
- ✓ Domy dla matek
- ✓ Całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze
- ✓ Ogniska wychowawcze
- ✓ Ośrodki wsparcia dziennego
- ✓ Świetlice środowiskowe
- ✓ Świetlice terapeutyczno-socjologiczne
- ✓ Praca podwórkowa
- ✓ Specjalistyczne ośrodki dla ofiar przemocy

5.7. Systematyczne badanie potrzeb w zakresie uruchomienia w województwie warmińsko-mazurskim regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej oraz interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego

Zgodnie z art. 183 pkt. 1 Ustawy o wspieraniu rodziny, do zadań własnych samorządu województwa należy m.in. prowadzenie regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych oraz interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych. Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna zapewnia pieczę zastępczą dzieciom wymagającym szczególnej opieki, które ze względu na stan zdrowia, wymagający stosowania zarazem specjalistycznej opieki i rehabilitacji, nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej w tym samym czasie może zostać umieszczonych nie więcej niż 30 dzieci. W szczególnych przypadkach wojewoda może zezwolić na umieszczenie większej liczby dzieci, nie większej jednak niż 45. Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna jest nadzorowana przez wojewodę.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej od 2012 r. podejmuje działania na rzecz zdiagnozowania potrzeby uruchomienia regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej. W roku 2015 podjęto działania w celu utworzenia placówki w województwie, jednak nie uzyskano wsparcia ze strony Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W latach 2015-2018 rokrocznie zwracano się z prośbą, do powiatowych centrów pomocy rodzinie, o dane na temat liczby oraz stanu zdrowia dzieci wymagających umieszczenia w przedmiotowej placówce.

W 2017 r. 8 jednostek województwa warmińsko-mazurskiego zgłosiło potrzebę umieszczenia w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej 22 dzieci. Ze względu na okoliczności dot. małoletnich wskazane przez jednostki

zgłaszające, tj. stan zdrowia oraz rodzaj wymaganej opieki, do placówki kwalifikują się wszystkie zgłoszone dzieci. Co roku ROPS omawia wyniki monitoringu z przedstawicielami PCPR-ów z naszego województwa. Dyrektorzy PCPR-ów wykazywali pozytywny stosunek do utworzenia regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej w województwie warmińsko-mazurskim. Ówczesna analiza potrzeb przeprowadzona w regionie wskazywała na potrzebę utworzenia mniejszej placówki, do 20 osób. Na początku 2018 r. ROPS przeprowadził rozmowy ze Skarbnikiem Województwa, Departamentem Prawnym i Marszałkiem Województwa Warmińsko-Mazurskiego w sprawie uruchomienia regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej.

W maju 2018 r. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zwrócił się do wszystkich starostów z prośbą o ponowne przeanalizowanie w powiecie sytuacji dzieci, które wymagają umieszczenia w specjalistycznej placówce. Z uzyskanych deklaracji ze wszystkich powiatów województwa warmińsko-mazurskiego wynika, iż tylko 4 powiaty (kętrzyński, mągowski, szczycieński oraz m. Olsztyn) zgłosiły potrzebę umieszczenia łącznie sześciorga dzieci w regionalnej placówce opiekuńczo – terapeutycznej.

W wyniku dalszego monitorowania zapotrzebowania na uruchomienie placówki, w 2019 roku potencjalnie do regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej zgłoszono 18 dzieci z 7 jednostek województwa warmińsko-mazurskiego. Ze względu na okoliczności dot. małoletnich wskazane przez jednostki zgłaszające, tj. stan zdrowia oraz rodzaj wymaganej opieki, do placówki kwalifikowały się wszystkie zgłoszone dzieci. Należy zauważyć, iż 5 zgłoszonych małoletnich przebywało w rodzinnej pieczy zastępczej, 7 dzieci przebywało w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Dzieci przebywające w rodzinnej pieczy zastępczej przebywają w rodzinach zastępczych, które nie mają charakteru specjalistycznego. Pozostałe dzieci przebywają w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych w innych województwach (6 dzieci).

Zgodnie z Ustawą możliwość przebywania dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej wyklucza możliwość umieszczenia dziecka w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej. Zachodzi zatem przypuszczenie, iż zgłoszone dzieci przebywają w ww. formach pieczy ze względu na brak regionalnej placówki na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Koszt przebywania małoletnich w regionalnych placówkach w innych województwach pokrywa gmina pochodzenia dziecka.

Ze względu na brak placówki opiekuńczo-terapeutycznej w województwie warmińsko-mazurskim dzieci przebywające obecnie w rodzinnej pieczy zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, zgłaszane są do placówki w innych województwach.

5.8. Wzmacnianie środowiskowych form wsparcia rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze w oparciu o finansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020

Promowane konkursy w ramach wspomnianego *Poddziałania 11.2.3 Osi Priorytetowej 11* RPO WiM 2014-2020, przewidywały również możliwość finansowania środowiskowych form wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym m.in. funkcji asystenta rodziny, konsultanta rodziny, rodzin wspierających, itp.

W 2018 roku w ramach *Działania 11.2*, w tym *Poddziałanie 11.2.3 Osi Priorytetowej 11* RPO WiM 2014-2020 Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego dofinansował 30 projektów na łączną kwotę 20 850 061,97 zł (w tym 9 projektów Jednostek Samorządu Terytorialnego na łączną kwotę 6 728 990,15 zł). Zgodnie ze stanem na koniec roku 2018 wsparciem w ramach projektów objętych zostało 271 osób. W 2019 roku w wyniku wspomnianych już trzech konkursów (opis działania 4.1. „Programu”) dofinansowano 58 projektów. W latach 2015-2019 w województwie warmińsko-mazurskim nie odnotowano rodzin wspierających.

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 5

Tabela 11 Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 5

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba projektów finansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 skierowanych na utworzenie nowych podmiotów wspierających rodzinę na poziomie gmin i powiatów*	-	1	7
Liczba samorządów, które zleciły realizację zadań własnych w zakresie wspierania rodziny podmiotom niepublicznym*	-	9	6
Liczba instytucji i placówek świadczących pomoc i wsparcie rodzinom	55	50	53

* Wskaźnik monitorowany od 2018 r.

Liczba projektów finansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 skierowanych na utworzenie nowych podmiotów wspierających rodzinę na poziomie gmin i powiatów na podstawie badania ROPS III oraz wyników naboru w ramach *Osi Priorytetowej 9 Dostęp do wysokiej jakości usług publicznych* RPO WiM 2014-2020 *Działanie 9.2. Infrastruktura socjalna*

Podsumowanie

Efektom działań Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego przedstawionych w niniejszym Raporcie ma być stworzenie takich mechanizmów wsparcia rodziny, które przyczynią się do zmniejszenia liczby dzieci kierowanych do pieczy zastępczej (praca z rodziną naturalną), a - w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej- do zapewnienia jak najbardziej profesjonalnego wsparcia dziecka, rodziców zastępczych oraz rodziny biologicznej w celu szybkiego powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

Wnioski wynikające z monitoringu ww. Programu dotyczące głównie przyczyn umieszczania dziecka w pieczy zastępczej oraz liczby dzieci powracających z pieczy do rodzin naturalnych, w sposób jednoznaczny wskazują na potrzebę podejmowania działań również mających na celu pracę z rodziną naturalną w sytuacji umieszczenia go w pieczy zastępczej. Nawiązując do ww. rozwiązań, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego czynił wiele starań w roku 2019, aby w ramach realizowanego „Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022” oraz pozostałych programów i projektów, podejmowane były działania zarówno nakierowane na wsparcie rodziny biologicznej, jak i rozwoju systemu pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim. Wszelkie działania uwzględniają podstawowe założenie Ustawy- umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno nastąpić po wyczerpaniu wszystkich form pomocy rodzicom dziecka, chyba że jego dobro wymaga niezwłocznego zapewnienia mu opieki.

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba asystentów rodziny w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2012-2019.....	12
Wykres 2 Relacja liczby rodzin objętych pracą asystenta do liczby asystentów rodziny w latach 2012-2019.....	13
Wykres 3 Dynamika upowszechniania pracy asystenta rodziny w zobowiązaniu przez sąd w latach 2012-2019.....	14
Wykres 4 Struktura dzieci objętych pieczęcią zastępczą w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 roku.....	22
Wykres 5 Struktura dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 roku.....	23
Wykres 6 Struktura dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 roku.....	24
Wykres 7 Liczba rodzin zastępczych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2015-2019.....	31
Wykres 8 Formy zatrudnienia asystentów rodziny w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2019.....	55
Wykres 9 Liczba koordynatorów pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2015-2019.....	56

Spis tabel

Tabela 1 Liczba rodzin objętych innowacyjnymi metodami pracy z rodziną w latach 2017-2019.....	16
Tabela 2 Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 1.....	21
Tabela 3 Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 2.....	33
Tabela 4 Liczba przysposobionych dzieci w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 r. w podziale na wiek, płeć oraz miejsce pobytu przed przysposobieniem.....	35
Tabela 5 Informacje o pozostałych działaniach merytorycznych Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie w 2019 roku.....	36
Tabela 6 Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 3.....	40
Tabela 7 Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 4.....	52
Tabela 8 Wybrane instytucje infrastruktury pomocy społecznej w latach 2017-2019.....	53
Tabela 9 Liczba specjalistów w jednostkach pomocy społecznej w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2019.....	57

Tabela 10 Wybrane placówki wsparcia dziennego w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2019	59
---	----

Tabela 11 Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 5	64
--	----

Spis map

Mapa 1 Liczba i rozmieszczenie placówek poradnictwa specjalistycznego w województwie warmińsko-mazurskim	32
--	----

Wnioski i rekomendacje

Załącznik do Raportu

**Wnioski i rekomendacje wynikające z Raportu z monitoringu wdrażania w 2019 roku
„Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej
w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022”**

L.p.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Sposób wdrożenia
1.	W województwie warmińsko-mazurskim nie funkcjonuje żadna rodzina wspierająca	Należy kontynuować działania na rzecz rozwoju tych form wsparcia oraz promowania roli i korzyści płynących z nawiązywania współpracy rodzin wspierających w gminach.	- Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego - Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	Promowanie idei tworzenia rodzin wspierających oraz ich roli w pomocy rodzinie borykającej się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Upowszechnianie informacji o możliwości korzystania ze środków w nowej perspektywie finansowej-2021-2027.
2.	Ograniczony dostęp do jednostek specjalistycznego poradnictwa w województwie warmińsko-mazurskim	Dalsze inicjowanie działań na rzecz tworzenia poradni specjalistycznych na poziomie powiatu i gminy.	- Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego - Jednostki samorządu terytorialnego w tym jednostki organizacyjne pomocy społecznej oraz placówki oświatowe - Organizacje pozarządowe	Upowszechnianie informacji o możliwości rozwoju poradnictwa specjalistycznego na poziomie powiatu m.in. z wykorzystaniem środków finansowych w nowym okresie programowania (2021-2027).
3.	Rodzinną pieczę zastępczą w województwie warmińsko-mazurskim charakteryzuje przewaga spokrewnionych rodzin zastępczych	Należy intensyfikować działania mające na celu pozyskiwanie nowych kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe.	- Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego - Jednostki samorządu terytorialnego w tym jednostki organizacyjne pomocy społecznej - PCPR - Organizacje pozarządowe	Promocja idei rodzicielstwa zawodowego zastępczego poprzez włączanie w działania społeczności lokalnej, środowisko rodzin zastępczych oraz organizacji pozarządowych.

4.	Spadek liczby dzieci do 18 r. ż. powracających z pieczy zastępczej do rodzin naturalnych	Należy podjąć sprawniejsze działania na rzecz wychodzenia dzieci z pieczy zastępczej, w tym mające na celu umożliwienie powrotu dzieci do rodzin naturalnych	<ul style="list-style-type: none"> - Samorzady gmin - Samorzady powiatów 	Intensywna praca z rodzicami biologicznymi, wzmocnienie ciągłości pracy asystentów rodziny z rodziną biologiczną borykającą się z trudnościami wychowawczymi.
5.	Przy spadku liczby rodzin zastępczych, spada liczba dzieci umieszczanych w rodzinnej pieczy na rzecz pieczy instytucjonalnej	Kontynuowanie działań w zakresie promowania rodzicielstwa zastępczego	<ul style="list-style-type: none"> - Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego - Jednostki samorządu terytorialnego w tym jednostki organizacyjne pomocy społecznej - PCPR - Organizacje pozarządowe 	Szeroka promocja idei tworzenia rodzinnych form pieczy zastępczej oraz korzyści (społecznych i ekonomicznych) z niej płynących na poziomie społeczności lokalnych oraz działalności organizacji pozarządowych.
6.	Spadek liczby dzieci przysposobionych	Należy kontynuować działania wzmacniające współpracę jednostek systemu pieczy zastępczej z Sądami mającej na celu usprawnienie procedury adopcyjnej.	<ul style="list-style-type: none"> - Samorząd Województwa - Samorzady gmin - Samorzady powiatów - Organizacje pozarządowe - W-MOA w Olsztynie - Sady rodzinne 	Promocja idei adopcji podczas spotkań, konferencji odbywających się o tematyce rodzinnej. Jednocześnie należy wzmocnić metody współpracy pomiędzy Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie, Sądami rodzinnymi oraz Warmińsko-Mazurskim Ośrodkiem Adopcyjnym.
7.	Mała liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego i rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego	Należy wzmocnić formy wsparcia dla dzieci trafiających do pieczy zastępczej w czasie trwania sytuacji kryzysowej w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> - Samorzady gmin - Samorzady powiatów - Samorząd Województwa 	Podejmowanie działań na rzecz promocji tworzenia rodzin zastępczych zawodowych.
8.	Brak placówek opiekuńczo-wychowawczych typu specjalistyczno-terapeutycznego oraz regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej.	Należy kontynuować prowadzenie monitoringu potrzeb uruchomienia w województwie warmińsko-mazurskim placówek dla dzieci wymagających szczególnej opieki.	<ul style="list-style-type: none"> - Samorząd Województwa - Samorzady gmin - Samorzady powiatów 	Monitorowanie zapotrzebowania w zakresie utworzenia placówek opiekuńczo-terapeutycznych.